

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**МЕТОДИКА ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ В ЗАКЛАДІ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА МОТИВАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ
ПРОМИСЛІВ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Виконала: студентка 4 курсу 471 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: логопедія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта
Драч Діана Володимирівна
Керівник к.пед.н., доцент Голінська Т.М.
Рецензент к.філол.н., доцент Мироненко О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи використання в декоративного мистецтва як засіб естетичного виховання ЗДО	7
1.1. Сутність та історія розвитку народного та декоративного мистецтва.....	7
1.2. Характеристика основних видів і жанрів народного декоративного мистецтва	16
1.3. Можливості народного декоративного мистецтва у національному вихованні дітей дошкільного віку.....	24
РОЗДІЛ 2. Методи та прийоми формування творчості у дошкільників засобами естетичного виховання на заняттях декоративного мистецтва	32
2.1. Критерії, показники та рівні сформованості творчості старших дошкільників засобами естетичного виховання на заняттях декоративного мистецтва.....	32
2.2. Методика формування у дошкільників на заняттях декоративне мистецтво як засіб естетичного виховання.....	42
2.3. Технології та прийоми петриківського розпису та його елементи	48
2.4. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	53
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	66
Додаток А. Діагностична робота (констатувальний експеримент).....	66
Додаток Б. Діагностична робота (контрольний експеримент).....	67
Додаток В. Інструменти, матеріали та їх підготовка.....	68
Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності.....	70
Додаток Д. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку нашої держави, на тлі економічних і політичних змін, метою навчально-виховного процесу є всебічний розвиток дитини.

Любов до Батьківщини однією з визначальних рис кожного справжнього громадянина. Будучи якістю синтетичною, патріотизм включає в себе емоційно-моральне і дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної природи, до своєї нації, до матеріальних та духовних надбань суспільства.

Система національного виховання дітей на сьогоднішній день регулюється такими законодавчими документами, як Указ Президента України з приводу покращення патріотичного виховання громадян, Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства, затверджена постановою Кабінету Міністрів України. Проте основні положення цих документів на практиці не виконуються.

У сучасній педагогічній науці патріотичне виховання визначається як історично зумовлена сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціально поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процес якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість досягається духовна єдність поколінь.

Саме в дошкільному віці закладаються всі основи всього майбутнього розвитку людства. Дошкільний вік найважливіший етап розвитку та виховання особистості. Цей період залучення дитини до пізнання навколишнього світу, період його початкової соціалізації. Саме в цьому віці активізується самостійність мислення, розвивається пізнавальний інтерес дітей і допитливість.

Важливу роль народного та декоративно-прикладного мистецтва в естетичному вихованні відзначали багато вітчизняні мистецтвознавці, дослідники дитячого образотворчого творчості (Л. Артемова, О. Батухтіна,

А. Грабовська, Е. Горунович, А. Грибовська, Г. Вишнева, Л. Калуська, Л. Сірченко, А. Усова, Т. Комарова, Т. Шпікалова, Н. Халезова, Т. Доронова, А. Грибовська та інші), хоча сучасній науці відомо, що твори народного мистецтва впливають на розвиток пізнавальної, емоційної сфер особистості, її творчих здібностей, сприяють національному вихованню. Вони переконливо показують, що ознайомлення з творами народної творчості спонукає в дітях перші яскраві уявлення про Батьківщину, її культуру, сприяє вихованню патріотичних почуттів, долучає до світу прекрасного, і тому їх потрібно включати в педагогічний процес в дитячому садку.

Результати аналізу наукових досліджень з питань естетичного виховання дали змогу з'ясувати, що ця проблема є предметом вітчизняної та зарубіжної історичної, філософської, психологічної та педагогічної науки. Теоретичні основи естетичного виховання як соціокультурного феномена представлено у працях І. Бега, А. Бойко, М. Євтуха, С. Гончаренка, О. Ростовського, О. Савченко, О. Сухомлинської та інші.

Філософські проблеми естетичного виховання особистості досліджували Ж. Масенко, В. Кудін, Л. Левчук, В. Мазепа, О. Семашко та ін.; загальнопедагогічні та психологічні аспекти вивчали Т. Аболіна, З. Белоусова, І. Зязюн, О. Дем'янчук, Л. Коваль, Л. Масол, Н. Миропольська та інші.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває виховання у дошкільнят художнього смаку, формування у них творчих умінь, усвідомлення ними почуття прекрасного.

Актуальність зазначеної проблеми зумовили вибір теми дипломної роботи – **Методика декоративного малювання в закладі дошкільної освіти за мотивами українських народних промислів.**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Бакалаврська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри «Формування

професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати умови формування національно-культурної свідомості у дітей дошкільного віку засобами народного декоративного мистецтва.

Об’єкт дослідження – процес використання декоративного мистецтва в ЗДО.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування національно-культурної свідомості у дітей дошкільного віку засобами народного декоративного мистецтва.

З огляду на актуальність, мету та предмет дослідження було сформульовано наступні **завдання**:

- вивчити сутність, історію, композиційні правила та прийоми творів народного декоративного мистецтва;

- розкрити педагогічні можливості творів народного декоративного мистецтва як засобу формування національно-культурно свідомості у дітей дошкільного віку;

- обґрунтувати та експериментально перевірити методику використання петриківського розпису на заняттях декоративного малювання як засіб розвитку творчості.

Методи дослідження:

теоретичні – аналіз, порівняння й узагальнення педагогічної та методичної літератури, статей у періодичних виданнях, матеріалів наукових досліджень з цієї проблеми;

емпіричні – педагогічне спостереження, педагогічний аналіз, методики психологічної і педагогічної діагностики, педагогічний експеримент, кількісна і якісна інтерпретація експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні педагогічної сутності поняття «народне декоративне мистецтво», «творчість», «художня самодіяльність». Розроблено критерії, виділено та охарактеризовано основні

види та жанри народного декоративного мистецтва та рівні сформованості творчості старших дошкільників засобами естетичного виховання на заняттях декоративного мистецтва. Обґрунтовано педагогічні умови та їх методи і прийоми формування національно-культурної свідомості у дітей дошкільного віку засобами народного декоративного мистецтва.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання результатів роботи в практичній діяльності педагогів ЗДО.

Апробація результатів дослідження. Результати випускної роботи були представлені на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та приймала участь в дистанційній міждисциплінарній міжнародній науково-практичній конференції «MODERN SCIENCE AND PRACTICE», 4-5 травня 2020 р., Варна, Болгарія – Назва публікації (тези) «Характеристика основних видів і жанрів народного декоративного мистецтва» отримала сертифікат» отримала сертифікат.

Структура дослідження. Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗДО

1.1. Сутність та історія розвитку народного та декоративного мистецтва

Декоративно-прикладне мистецтво – одна із форм свідомості та діяльності суспільства. Воно «зародилось у первісному суспільстві, коли людина жила в умовах родового ладу, а за допомогою примітивних знарядь праці добували ресурси для власного існування» [38, с. 17]. Тоді основна діяльність людства була лише колективною. За відсутності складних трудових операцій призводило до того, що члени колективу брали на себе одні й ті ж самі обов'язки, опановували одні й ті ж навички трудової діяльності.

Розподілення праці проходила таким чином: чоловіча (мисливство) та жіноча праця (приготування їжі, виготовлення одягу, ведення домашнього господарства). Суспільна робота зумовлена спільною власністю на знаряддя праці, землю та продукти колективного виробництва. у той час не було майнової нерівності. Створювалось народне мистецтво у матеріально домашньому виробництві колективним зусиллям. Спілкування з природою в той час відбувалося з міфологічної точки зору в якому визначались притаманні риси первісної свідомості. Щоб людині не перешкоджало зручно працювати та жити у своєму колективі усі знаряддя праці, зброя, одяг, житло мали бути у свою чергу зручними, магічними, щоб ніякі зовнішні та внутрішні фактори впливу не змогли їм зашкодити.

В Україні народне декоративне мистецтво мало розвиток у двох головних формах – побутове художнє ремесло й народні художні промисли, які були пов'язані з ринком [63, с. 19]. Кожна історична епоха вносила зміни що у свою чергу ті форми мистецтва, що йшли паралельно, тісно переплітались між собою і взаємозбагачувалися. Розвитку ремесел та народних художніх

промислів сприяли вигідне географічне розташування, проходження торгівельних шляхів та велике різноманіття природних ресурсів України. Перехід від мануфактури до розвитку капіталістичних фабрик, промислового виробництва у ХІХ ст. мало негативні наслідки що у свою чергу сказалися на подальшому розвитку народних художніх промислів, основа яких була – художньо традиційна рукотворність.

Класифікації видів декоративно-ужиткового мистецтва:

- за матеріалом – дерево, текстиль, шкіра, метал, кераміка, каміння, скло та ін.;
- за технологією обробки матеріалу – різьблення, розпис, вишивання, карбування, вибійка, лиття, ліплення, волонування, ковальство, інтарсія, мозаїка, витинання, вітраж, батік, ткацтво, плетіння, гончарство тощо;
- за призначенням (утилітарністю) – одяг, посуд, меблі, іграшки, оздоби, сувеніри та інші.

Декоративно-прикладне мистецтво застосовує близько 20 матеріалів та ще більше різновидів. Існує понад 100 головних технік та технологій для художньої обробки [69, с. 45]. Усе що було вище перераховане дає вагомі підстави стверджувати, що промисли та художні ремесла є найбільш збагаченою галуззю художньої творчості. Морфологічний аналіз не зможе обійтись без диференціювання на роди, жанри та види.

Декоративне мистецтво (фр. *deso* від лат. *deso* — прикрашаю) в ес-тетиці визначають як естетичне освоєння середовища, художнє оформлення створеної людиною «другої природи»: будівель та споруд (архітектурний декор), приміщень (інтер'єр, побутові речі), вулиць і доріг.

Деко-ративне мистецтво є галуззю, яка поєднує різні його види:

- монументальне декоративне мистецтво (прикрашає твори архітектури та садово-парково-го мистецтва);
- декоративно-ужиткове мистецтво (створює художні предмети для суспільного та приватного побуту);

- оформлювальне мистецтво (художнє оформлення свята, видовищ, експозиції та ін.), дизайн (художнє конструювання).

Сусідами декоративних видів мистецтва також є види архітектури та види образотворчого мистецтва. Вони визначають межі декоративно-прикладного мистецтва. В його прикладній галузі виступають принципи побудови форми так звані об'ємно-площинні, аналогічно архітектурі та художньому конструювання, а саме у декоративній області основне місце займають зображальні принципи. У фігуративних та тематичних творах вони являються близькими до образотворчих видів.

До галузі декоративного мистецтва відносимо ужитково об'ємно-просторові форми, переважно були зроблені з тривких і твердих матеріалів, в яких майстри вкладали виразність конструкції які були поєднані з декоративним дизайном. Технікою обробки являлося різьблення, точіння та інше [57, с. 37].

Ужитково-прикладне мистецтво значною мірою має перевагу художніх засобів оздоблення над утилітарними і має складові які в свою чергу об'єднують декілька видів та технік.

Групи які виражені домінуючими ознаками [64, с. 88].

- Поліхромна група: килимарство, ткацтво, емалі, бісер, (дерево, кераміка, скло та інше), батік, писанкарство, вишивка, вибійка розпис .
- Монохромна група: чернь, гравіювання, інкрустація, випалювання.
- Пластична: тиснення, різьблення, пластика малих форм та карбування.
- Ажурно-силуетна група: витинанки, ажурно-силуетна пластика, мереживо, скань, кування і слюсарство, просічений метал.

Між тим групи не мають чіткого межування. На сам перед не лише монохромні твори пов'язані з інкрустацією та вибійкою можуть мати, а й особливості поліхромності, різьблення – монохромне, пластичне й ажурне,

вишивка зустрічається у виконанні монохромної техніки та ажурної, а витинанки можуть бути барвисті, силуетні та ажурні.

Між декоративно-прикладним мистецтвом є проміжна – що в свою чергу об'єднує у собі функціональні та ужиткові якості конструкції яка являється об'ємно-просторовою та художньою експресією відповідного декору [14, с. 19]. Аналогічним концепціям морфологізма можуть бути підпорядковані.

Українське декоративне мистецтво з різновидом різноманітних матеріалів, технік декорування, функціональних типів побутових предметів створює у свою чергу основну морфологічну систему, для аналізування якої необхідно застосувати певну кількість естетично витриманих категорій: жанр, твір, вид, рід.

Одиницею типології являється декоративне мистецтва. Це художнє деревообробництво, художня обробка каменю, художня обробка кістки й рогу, гончарство (художня кераміка), гутництво, ковальство (художній метал), кушнірство (художня обробка шкіри), художнє плетіння, в'язання, художнє ткацтво, килимарство, вишивка, розпис (декоративний розпис), батік (холодні, гарячий), писанкарство, фото-фільмодрук, випалювання, скань (ажурна філігрань), різьблення, карбування, художнє ковальство, гравіювання, просічений метал, витинанки, мереживо, виготовлення виробів з бісеру, емалі, а також меблів, одягу, хатніх прикрас, іграшок, посуду, ювелірних виробів. Декоративне мистецтва має відповідні своєрідні ознаки та спільні риси які являються українським народним промислом [2, с. 84-85].

За допомогою додаткових, проміжних диференційних одиниць (підвид, підгрупа тощо), що в свою чергу являються основними методами поширення. На якісних характеристиках матеріалів ґрунтуються підвиди в кераміці (майоліка, фаянс, фарфор, кам'яна маса, шамот) та технологічний аспект виготовлення; в обробці дерева є такі підвиди – це її подальша технічна обробки (бондарство, столярство, різьбярство, токарство). Із своєрідними засобами виразності вони можуть встановлювати та розвивати значні самостійні галузі художньої творчості [14, с. 67].

Художній твір (виріб) – це явище літератури, гетерогенного за походженням мистецтва, яке має естетичну цінність, що в свою чергу може бути трактована інтерпретована, залежно від досвіду і мети читачів по-різному та літературних критиків [22, с. 48]. Деформація художньої концепції або її відсутність твір не може належати до мистецтва.

Художній розпис являється найросповсюдженішим видом народного декоративного мистецтва. З початку ХХ століття художній розпис виділяється як галузь наукових знань. І з мистецтвом минулих часів впроваджується вченими мистецтвознавцями К. Щероцьким, К. Кржемінським, Л. Левитською, М. Щепотьєвою, А. Зарембським, Є. Берченком та інших, що виявлення специфіки художнього розпису з іншими видами професійного та народного мистецтва.

Спостерігається перерва досліджень з початку 30-х і до середини 50-х рр. ХХ ст. народного розпису, спричинена вона була тим, що радянським науковим співтовариством цей вид мистецтва було визнано націоналістично небезпечним проявом з огляду на автентичну символіку. Із сер. 50-х і до сер. 80-х рр. ХХ ст. «становлення науки про художній розпис як особливу систему знань відбувається в межах ґрунтовних розробок науковців з інших галузей декоративно-ужиткового мистецтва» [37, с. 115].

Наприкінці ХХ ст. зростання зацікавленості мистецтвом художнього розпису у науковому аспекті зростає. Це спостерігається у дисертаційних розробках, що спрямовано наміром змінити наукові методи й принципи, для аналізу матеріалів розпису.

За об'єктом або матеріалом, декорування, диференціюють розпис на:

- розпис кераміки (підвиди – розпис кахлів, грубої й тонкої кераміки),
- розпис скла, дерева (підвид – розпис скринь),
- тканини,
- металу,
- настінний розпис (підвиди – монументальний фресково-мозаїчний та монументальний іконописний, хатній розписи),

- художній декоративний розпис (напр., петриківський, яворівський та ін. види розмальовування малих ужиткових форм),
- писанкарство [42, с.62].

Найдавнішою технікою розпису, за археологічними та мистецтвознавчими даними є стінопис. Настінний фресково-мозаїчний розпис та розпис кераміки культивуються у дохристиянські часи, беручий свій початок з неоліту. У часи хрещення Київської Русі починають освоювати техніки розпису на металевих виробах, відкривають новий вид розпису, а саме техніка емалевого малюнка на кахлі.

Після перерви з XV століття в розвитку художнього розпису, яка була спричинена столітньою навалою татаро-монгол в західноукраїнських містах, а з XVI століття в Центральній Україні та Подніпров'ї поступово з'являється розпис меблів. Другу половину XVI століття та початок XVII століття починається технологічний прогрес у керамічному розписі. Потужний мистецький вплив західної Європи XVIII століття спонукає розвитку розпису на склі. У результаті захоплення еkleктичного й бароковою течією, рококо та класицизмом за своїм призначенням являвся світським, народне мистецтво занепадає, а саме в розписі кераміки та виробів з дерева [48, с. 83].

У XIX столітті дослідники українського мистецтва зазначають продуктивність писанкарства та його вплив на стінопис. Збільшується вплив художньо-промислових майстерень, які були засновані у певних осередках народної творчості, наприклад, Миргороді, Глинськуї, Коломиї, Опішні, Хусті, Яворові, а саме дерев'яних ужиткових виробів та створення центрів розпису столового та кухонного посуду. XX століття стає початком розвитку розпису порцеляни, тканини, підлакового декоративного розпису, на Дніпропетровщині; було відмічено суттєвий розвиток настінного розмальовування хат, а в той час зникають як підвиди малюнок на склі й печах, народне іконо малювання [68, с. 37].

Більшість дослідників сучасного етапу розвитку відзначають вироблення поняттєвої бази художнього розпису, його стандартизацію термінологічного

апарату з подальшою метою його адекватного сприйняття в постмодерній реальності, як сучасна петриківська розпис на папері, опішнянські, косовські, хустівські гончарні вироби та інше.

В давнину в Українських землях було популярним розписування господарських будівель та стін хат, що у свою чергу де інде збереглося й донині. В Україні майже завжди білилися стіни хат так само, як і піч, через що в хаті було багато вільної площі, для прикрашання мальовничими різнобарвними орнаментами та вішаними образами [5, с. 27]. Головними образами у прикрашанні були задіяні фантастичні півниками, птахами, щигликами та деревами. Обрамуння вікон та віконниці зовні за звичай розмальовувалися (за для кольорового узгодження житла із зеленню дерев та квітів довкола хати).

Традиції формувалися протягом тисячоліть, що в свою чергу було пов'язане з вірою у потойбічне та магічне. Сенс символіки орнаментів на сьоднішній день є майже забутою, а саме їх апотропеїчне значення (обереги). Мотиви які широко використовувалися у розписі як образ «дерева життя» («райське дерево», дерево - «гильця») в своєму образі не мають не чого реалістичного чи натуралістичного, що являє собою чистий витвір фантазії, який відображався в деталях та в цілому своєї композицією які доповнювалися певними абстрактними деталями.

Образ «дерево життя» має символ святого не природного, але надприродного, що наділена магічною силою яка приносить щастя, відвертає зловорожу силу та нечисть [21, с. 154]. Таку ж силу мали інші символи: (прості і свастики подібні), розетки, хрести, зірки, очі тощо.

З плином часу в розписах почали з'являтися більш натуралістичні мотиви (листки дуба, хмелю, клена, винограду, барвінку, сови, вінки й букети, павичі). В окремих місцевостях орнаменти стінопису мали схожість до орнаментів вишивок (особливо в розписах над вікнами), пічних кахлів (на печах), килимах (особливо в розписах над полом), але, як правило, пишніші. Основними інструментами для розпису хат використовувалися пензлі, пірці, віхті та

рогоза. За часту використовували для малювання квітів та листків пальці [30, с. 45].

Центрами народного розпису були такі регіони України, як от Херсонщина, Київщина, Уманщина, Катеринославщина та Одещина [46, с. 9]. З початку XIX століття використовувався відтворений декоративний розпис, який виконувався на предметах повсякденного вжитку: карафках, глечиках, тарілках, вазах, навіть на озброєнні та елементах зброї (давня традиція мистецтва Запорозької Січі). Декоративний розпис, в даний час практикується народними майстрами-професіоналами, в які в свою чергу отримав назву «петриківського» (від назви села Петрівка).

Декоративний розпис – являється одним із способів декорування екстер'єру та інтер'єру споруду, творів декоративно-ужиткового мистецтва, та являється одним з основних виражальних засобів монументально декоративного мистецтва. Декоративний розпис останнім часом почав використовуватись на папері, картоні полотні, які потім експонують на виставках художнього мистецтва як твори станкового промислу. У різних регіонах України протягом багатьох століть починали формуватися школи декоративного розпису які виділялися своїм характером та мотивами виконання орнаментів, здебільшого рослинних: стебел, дерев, квітів, плодів.

В історію культури яскраво увійшов декоративний розпис українського народу. Початком розвитку цього виду народного мистецтва формується з настінного малювання, яке було поширене з давніх часів у селах України (Дніпропетровщина, Поділля, Буковина). В кожній місцевості протягом тривалого часу виробляли свої техніки та прийоми зовнішнього оздоблення хатнього інтер'єру, речей побуту та сільських будівель. У кожній місцевості створювався свій характер мотивів та образів в орнаменті, що були нав'язні мальовничою українською природою та мабуть, ще щедрою фантазією майстрів [57, с. 32].

Твори майстрів Дніпропетровщини, Херсонщини, Черкащини, Чернігівщини, Київщини, Хмельниччини, які спричинили еволюцію

народного розпису, які не тільки успадкували традиції, та збагачували мистецтва новими тематиками, поліхромною палітрою фарб та новими орнаментальними мотивами [48, с. 67].

У селі Петриківка на Дніпропетровщині, була заснована своя школа, яка в свою чергу стала центром декоративного мистецтва України. [45, с. 43]. Майстри використовували саморобні пензлі (з кошачої шерсті), акварельні фарби, анілінові фарби, темперні або гуашеві фарби, на палітрі розводились фарби на яєчному жовтку. За межами території України Петриківський розпис набув широкої популярності.

В області мистецтва декоративного розпису з Петриківки набули відомості такі майстри: Білокінь Надія Аврамівна, Панко Федір Савович, Пата Тетяна Якимівна, Пікуш Андрій Андрійович, Соколенко Василь Іванович, Тимченко Марфа Ксенофонтівна яка була ученицю Т. Пати [57].

Декоративний розпис ввійшов яскравою сторінкою в історію української культури. Імена майстрів села Петряківка стали відомими далеко за межами України. «Ажурний, графічно чіткий орнамент, що у минулому розвивався як настінний розпис і декор побутових предметів, сьогодні широко використовується в художній промисловості, книжковій графіці, оформленні і тому подібне. Чарівна петриківська квітка розцвіла на чудовому порцеляновому блюді, загадковим візерунком ліг на шовкову тканину, коштовним самоцвітом заблискав на лакованій поверхні сувенірної скриньки» [51, с. 7].

На нашу думку, декоративний розпис в Україні – є найпоширенішим видом декоративно-прикладного мистецтва. Твори які наповнені красою та фантазією, адже в розписах народ висвітлював свої мрії та настрої, своє світосприйняття, поетичного осмислення навколишньої природи. Це вид в якому глибоко та яскраво відображення та уявлення естетики художньої культура народного мистецтва. Велике значення у житті дитини відіграє розвиток і використання кращих народних традицій.

Під впливом духовної наповненості часу перебувають твори декоративного мистецтва. Чим більший вік твору, тим його духовна наповненість сильніше збуджує наші естетичні почуття. Можна навести чимало прикладів, знайдений археологами предмет-твір, мало відмінностей мав від теперішнього виробу.

1.2. Характеристика основних видів і жанрів народного декоративного мистецтва

Народне декоративне мистецтво – багатогранне, складне явище художнього промислу. Це розвиток здобуло в таких галузях, самодіяльна творчість та народно традиційне (народні художні промисли), професійне мистецтво. Ці галузі являються тотожними та змістовними. В яких існують ті суттєві розбіжності та тісні взаємозв'язки. На основі традицій які перейшли у спадок народно декоративно-прикладне мистецтво розвивається в послідовно в історії як колективна художня діяльність. Зв'язок з історичним минулим які в свою чергу ніколи не розриває ланцюжка загальних і локальних законів, які передаються із покоління в покоління, та збагачуються новими елементами.

Залежно від зміни соціальної формації, у різні історичні епохи народне декоративне мистецтво зазнало відчутних змін. Визначальними рисами завжди залишалися спадковість багатовікових традицій та колективний характер творчості [21, с. 167]. Постійно діючим методом залишалось навчання: як усі майстри вчитися працювати та намагаючись зробити продукт кращий від інших. Основними характерними рисами ручної праці були можливості творити не повторне, «власний почерк», мати «свою руку» та імпровізувати. Кожна людина яка працювала завжди залишалась у межах художніх традицій того осередку не дивлячись на те, щоб нового вона не творила.

Манерою та образом виконання на кожній виставці виділяються художні твори народних майстрів, самодільних умільців та професіональних

художників. За своєї суттю ці твори являються різними за рівнем професійної підготовки авторів та неоднакові критерії їх оцінювання тощо [5, с. 56]. Між цими напрямками існує тісний взаємозв'язок який проходить процес взаємозбагачення. Художники професіонали впливають на творчість народних майстрів своїми новаторськими пошуками, а в свою чергу часто здобувають професійну освіту самодільні умільці. Мистецького злету художники професіонали досягають ті які працюють з народними художніми традиціями.

Народні художні промисли – це форма народного декоративно-прикладного мистецтва основна суть якого полягає у виробництві художніх виробів при застосуванні обов'язкової ручної праці [39, с. 89]. Художні народні промисли України сучасного підприємства, за своєю організаційно-економічною є не однорідною структурою та типами виробництва. Це дільниці, асоціації, фабрики, об'єднання та комбінати.

Творчість широких народних мас яка являє собою не професійну це спосіб самовираження, а не народне традиційне мистецтво називається самодіяльна народна творчість [43, с. 17]. За останні сімдесят років вона набула поширення, розвитку та визнання в нашій країні. Різні за фахом, соціальним походженням люди плетуть, роблять макраме, малюють і різьблять тощо. Вони часто являються членами тих чи інших студій, гуртків, та колективів самодіяльності та інше. Народне і професійно декоративно-прикладне мистецтво відрізняється від художньої самодіяльності. Умільці які практикують самодіяльність працюють не за законами традиційної творчості, а в силу власного світосприйняття та свого обдарування. Самодільні умільці не володіючи професійними знаннями наслідують професіоналів. Важливими питаннями самодіяльної творчості являються ерудиція, бачення навколишнього світу, самоосвіта та особисте обдарування.

Фактором розвитку соціальної активності, та залучення різноманітних громадських мас до участі в художній творчості називають – художньою

самодіяльністю [5, с. 93]. Обласні і міські науково методичні центри здійснюють керівництво самодіяльною творчістю.

Твори народного декоративного мистецтва позначають особистістю майстра, що в свою чергу відображає колективної світогляд. Індивідуальна та колективна творчість знаходиться у єдності збагачуючи та доповнюючи одна одну. Технологічні методи ручної праці у зв'язку з колективним характером творчості вдосконалювалися кожним наступним поколінням. Твори народних майстрів завдяки цьому досягли високого художнього рівня, у них поєднується декоративність і практичність [64, с. 72]. Звичайні речі якими користувалися щоденно майстри робили гарними, а саме: рушники, посуд, скриня, одяг. Народні майстри добре знали фізично структурні та еластичні властивості, тому працювали «за законом матеріалу».

За виражальними засобами метою змістом народне мистецтво не знає територіальних обмежень та національної замкненості. Увібравши багатовіковий досвід народних мас та глибину засвоєння художньої дійсності, що зумовила захоплюючу силу, правдивість образів їхнього художнього узагальнення.

Декоративний розпис є найяскравішим видом мистецтва які з давних давен поширені в Україні. Світову славу майстри Українського декоративного розпису здобули завдяки своєї працею. [57, с. 76]. Ні нові матеріали ні технічний прогрес не можуть знецінити, а тим паче применшити того, що було створено талантом людини у продовж багатьох століть. Люди нового тисячоліття більшою мірою бажають справжнього живого та неповторного мистецтва. Декоративний розпис є найбільш розвиненим видом декоративно-прикладного мистецтва на території України.

Сюжетні зображення й орнаменти декоративного розпису які створюються завдяки засобами живопису на стінах ужиткових предметах та інших частинах архітектурних споруд [69, с. 33]. Декоративний розпис останнім часом почали виконувати на полотні, папері, картоні, та експонувати на художніх виставках як станкове мистецтво. Виконують твори

декоративного розпису темперними, олійними, гуашевими, керамічними барвниками, акварельними фарбами з подальшим випалюванням у керамічних печах.

Декоративний орнамент має своєрідні традиції, свою техніку, пластичну мову і свій арсенал художніх образів. Традиції розпису передавалися з покоління переважно самобутнього рослинного орнаменту, що згодом більш удосконалювався. В музеях побутові речі з петриківським розписом відносяться до XVIII-XIX сторіччя. Але сам орнамент бере свій початок від традиційної стародавньої орнаментики, що широко застосовувалась в побуті запорожців які прикрашали ним начинку, зброю та житло.

Для петриківського розпису є характерної рисою те «весь малюнок розпису, ніби розгорнутий на площині стіни, аркуша паперу чи декоративної тарілки, має поверхневе зображення. При цьому лінії стебел і гілок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листя, ягоди тощо) мають силуетне зображення, що само собою підкреслює декоративне зображення розпису. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення. Тварин малюють у профіль, а квіти в анфас» [57, с. 29].

Усі традиційні мотиви зберігаючи настійний розпис вирізняються розширенням декоративного розпису діапазону зображень польових та садових квітів, залучається до зображення узорів мотивів ягід та бутонів, акантового листу тощо. Мотиви петриківського розпису та її орнамент мають більшу схожість до натуралізму [5, с. 45]. У декоративному розписі окрім традиційних фарб які мали рослинне походження, малювання якими потребувало періодичного оновлення (двічі на рік), тому часто використовували олійні фарби.

Декоративний орнамент характеризується, як рослинний, переважно квітковий. Створення фантастичних, неіснуючих у природі квітів, ґрунтується на вивчені реальних форм місцевої флори (наприклад, ««лучка» чи «кучерявки»). Мотиви лугових, садових і ягід полуниці, винограду і калини

мали широке застосування. Для зображення є також характерними листя, що має назву «папороть», також бутонів ажурного пір'ястого листя [60, с. 23].

Надзвичайний точний окомір і спритність рук є характерними ознаками для орнаменталістів – майстри малюють без наміченого контуру при чому не користаючи вимірювальними інструментами в загалі. За допомогою тоненького пензлика з котячої вовни досягається віртуозне виконання написання. Петриківські майстри окрім кисті застосовують щипочки стебла, а ягоди і деякі квіти малюють за допомогою пальців [48, с. 67].

Традиційні риси композиції, наприклад, «букет» є зображення у центрі трьох великих квітів, зі сторони відгалужуються квіточки бутони, що завершуються вигнутими вусиками і стебелінками лугових трав. Акцент основних плям, тримається на кольоровому рішенні (на трьох центральних квітах – у даному випадку), яким відповідають – перегукуються з ним – маленькі другорядні елементи композиції.

Характерним для традиційного розпису являється контрастне з'єднання основних і додаткових квіткових спектрів, в яких переважають червоний та зелений фарб. Петриківські майстри мають художню професійну освіту виконуючи свої роботи притаманно, холодні або в теплій гамі. Пишуть вони від себе, а не до себе, як наприклад, хохломські майстри декоративного розпису.

Традиційно «в центр візерунку – розкішний букет різних відтінків червоного й помаранчевого із звичайних садових і лугових квітів, доповнений яскравими вигаданими фантастичними рослинами. Багате зелене оздоблення з папороті, бутонів і пір'ястого ажурного листя відтінках доповнює яскраві квіти, створюючи неповторні композиції, що майстрині малюють за натхненням без попередньої розмітки» [63, с. 65].

Привертає увагу у роботах петриківських майстрів сам перед старшого покоління така особливість: проводяться загостреним кінчиком дерев'яного держальця пензлика тоненькі прожилки листочків, а пелюстки на приклад

айстр трьох міліметровою трісочкою або рогозинкою. Цю маніпуляція роблять коли фарба була нанесена, та ще є мокрою і зображення виглядає як суцільна кольорова пляма. Одразу повертають пензлик щіточкою до гори і кінчиком держальця проводять по ще мокрій лінії прожилок. Або трісочкою від центра кілька рівчаків-стрічок, що собою утворюють малюнок пелюсток.

Для оздоблення побутових речей з дерева використовують рослинний декоративний розпис [5, с. 32]. Це – миски й тарілки, сільнички, хлібниці, ложки, скрині та скриньки, великі та малі меблі, посуд для зберігання сипких продуктів, цукорниці та інші побутові речі. Майстри малюють по дереву гуашевими, олійними та найчастіше темперними фарбами (для темпері можна віднести змішуючи акварель з жовтком), а також використовують розчинники та лаки.

Необхідно підготувати поверхню виробу, перед тим як приступити малюванню. Зачищають деревину, дрібнозернистою наждачною шкуркою, проклеюють 8% - ним розчином желатину або 10% - ним розчином клею столярного або казеїну. Покривають тонким шаром лаку, після того як поверхня робота висохне. Виріб розписують через дві доби, в свою чергу роботу висушують лише при кімнатній температурі, протягом двох діб і лише після того роботу надають повторному покриттю лаком.

У різних регіонах України протягом багатьох століть формувалися школи декоративного розпису зі своїм виконанням та характером орнаментальних мотивів, здебільшого рослинних: плодів (найчастіше калина), квітів (піони та ромашки), стебл, дерев, та інші. Майстри малюють найчастіше у своїй композиції птахів, людей, пейзажі та складні композиції, звірів, деякі орнаментальні мотиви можуть поєднуватися із зображенням тварин та людей. Народні художники зображували рослини, птахів, звірів, квітів: як народженими так і реальною творчою фантазією та уявою.

Серед відомих українських народних художників яскравою зіркою була талановита народна художниця України, лауреата державної премії імені Т.Г. Шевченка – Марії Примаченко [42, с. 17]. Твори М. Примаченко у

своєму селі Болотня, що знаходиться неподалік від Києва. В її композиціях притаманні декоративність та оригінальність.

Композиція і колір у роботах Марії Примачанко несуть глибоке змістовне навантаження. Нерозривний зв'язок з народною уявою про красу і добро у авторки простежується зображення квітів.

Зображаючи на малюнку землю, сад, город, поле які застелені чудовими квітами та плодами, що навіює образ «Райські кущі»: що в свою чергу притаманом символом мира і щастя. Походження її квітів іде від килимів, вишивок, декоративного живопису «мальовок».

М. Примаченко крім квітів у своїй творчій діяльності малювала квіти, звірів, риб та птахів. Світ звірів який був створений художницею спонукає відчутти її спів розмірність, цілісність, завершеність.

Катерину Білокур представляється для нас художницею зовсім іншого характеру [25, с. 56]. Притаманно вона в своїх роботах використовувала олійними фарбами, але фарби не відблискували, а живопис був матовий, мазки дрібні, часто проступає полотно, колір синій або блакитний, а саме фон чистий. Для багатьох картин К. Білокур використовувала один підрамник, а полотно було закріплено шпагатом. Коли робота була закінчена художниця знімала картину, а на її місце кріпила інше полотно. В її роботах спостерігаються прийоми, що свідчать про зв'язок її роботи художниці та вишивальниць, які починали формуватися протягом багатьох століть.

Притаманне для робіт К. Білокур являлися квіти і хліб. У її роботах у гармонії співіснують квіти, хліб, овочі, фрукти, комахи, птахи, дерева і чимало іншого. Але царство рослинне світу живе, динамічно.

У своїх роботах Білокур ідеально промальовувала найдрібніші деталі: тичинок квітів, прожилками листочків, стебел та інше. Роботи вражали кількістю елементів, це квіти, рослини, листочки, овочі, фрукти – при чому композиція не розпадалась, а трималась вкупі, враження завершеності, замкнутого світу, усі деталі картини не губиться на загальному фоні, а саме виграє серед робіт собі подібних [57, с. 78].

Народний живопис у західних областях України не набув поширення, як південній та центральній Україні. Сюжетно-декоративне малювання було притаманне художні з Івано-Франківщини Парасці Хоми, у неї було відмічено високий рівень професійності та індивідуальності в її роботах. [63, с. 20].

Захоплення до малювання були у П. Хоми самого дитинства вона захоплювалась малюванням та вишивкою. Параска Хома оздоблювала вишивкою ужиткові речі та одяг. У 1968 році світ побачив її перші самостійні роботи, а саме «Золоте літо», «Луки», «Сонце сходить» тощо.

Центром українського декоративного живопису, є село Петриківка, що на Дніпропетровщині. Майстри і майстрині петриківської школи живопису, що легко і віртуозно втілювали імпровізацію малюнку на білому фоні. Для своїх робіт використовували саморобні пензлі (кошачої шерсті), акварельні фарби, анілінові фарби, гуашеві фарби або темперні, які були розведені на яєчному жовтку. Широкої відомості Петриківський розпис здобув не тільки в нашій країні, але і далеко за її межами [27, с. 41].

Федір Панко є найяскравіших представником петриківської школи декоративного розпису [30, с. 12]. Майстер досконало вивчивши традиційні Петриківський розпис, майстер не обмежився лише традиційними елементами петриківського розпису, він не обмежився лише звичними елементами і пильно вивчав різноманітні квіти та рослини, та створював нові орнаментальні мотиви: квіти соняшника, гороху, пухнасту голівку кульбаби, колоски різних злаків, хміль тощо. Художник використовував натуральні образи реальних півнів або фазанів, птахів павича, інколи поєднуючи різні елементи і створює образ казкової жар-птиці. Скромна та непомітна сива зозуля захоплює собою митця, що в свою чергу спонукає його до частого її зображеннях своїх роботах, де вона сидить на гілочці з ягодами червоної калини – символом дівочої краси.

У творчості художника цікавим є розмаїття дерев'яного посуду, розписом яких продовжив традиційне петриківське мистецтва і разом з тим був сучасним і новим: це були тарілки, ложки, блюдо з писанками, декоровані орнаментом, тощо. Федір Ланко певним часом почав все більше захоплюватися

творчістю Тараса Шевченка, Олесь Гончара, легендами, українськими піснями, фольклором [57, с. 167].

Отже, декоративний розпис в Україні набув розквіту і розвитку і в наш час. Українська народні майстри створюють нові оригінальні прийоми та концепції розписую.

1.3. Можливості народного декоративного мистецтва у національному вихованні дітей дошкільного віку

Виховання це основа процесу у різних формах та видах діяльності учня як суб'єкта. Предметна діяльність генетично є зовнішньою, яка породжує усі види внутрішньої психічної діяльності. Загальна психологічна характеристика структури і характеру дії та операцій, що співвідносяться з потребами, цілями, мотивами учня ; засоби діяльності та її результат.

Українське виховання дітей вимагає реалізації всієї сукупності педагогічних закономірностей і обґрунтування та опрацювання основних складових процесу виховання: мети, методів і форм, змісту, ідеалу, принципів, критеріїв оцінки виховних впливів на результативність [8, с. 12]. Процес виховання дітей вихователем має змогу враховувати її вимоги в ході планування дій та організації оцінки його результатів.

Національні досвід вихованню має такі особливості: світогляд, погляди, традиції, звичаї тощо, але свою систему виховання кожен народ творить до відповідних характерних притаманних рис. Не існує ні в теорії, ні у практиці загальної системи виховання. Процес виховання, формується в першу чергу на характері людини. К.Д. Ушинський вважав що характер саме той ґрунт, в якому укорінюється народність.

Вперше А.В. Духнович, разом з К.Д. Ушинським ввів поняття «народна педагогіка», у вихованні дітей на перший план вчені ставили формування почуття патріотизму [29, с. 53]. Система педагогічних ідей Г.С. Сковороди, що була у свою чергу загальновідома та сприйнята ідеєю народності.

«Національно-патріотичне виховання – це історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь» [30, с. 12]. На сам перед національне виховання також передбачає широкі знання державної політики, патріотичних думок, конституційних та правових норм.

Формування національної свідомості є метою національного виховання, а саме виховання самосвідомості та патріотизму. Ідеї і засоби національного виховання ґрунтуються на народній педагогіці, науковій педагогічній думці, яка уособлює вищі зразки виховної мудрості українського народу – любов до свого народу, почуття гордості за Батьківщину, його традицій, до рідної землі, звичаїв, готовність до мирної та ратної праці в ім'я України, вірність Україні, власну відповідальність за її долю. Національне виховання використовує такі засоби: рідну мову, рідну історію, національну символіку, національне мистецтво, природу рідного краю, народні прикмети і вірування, родовід, краєзнавство, народну міфологію, фольклор, народний календар, виховні традиції, національні традиції, обряди та звичаї.

Але національне виховання має бути суттєвою опорою на загальнолюдських цінностей. Як визначив К.Д. Ушинський, що народність, класицизм, наука, християнство.

Першу чергу процес виховання у людини, формує світогляд та характер, а «...характер і є саме той ґрунт, в якому корениться народність». Виховання українського народу, визначається його етикетом, мовою, побутом, етносом, традиціями, гумором тощо. Саме системи виховання є складовою специфіки та особливості кожного народу. «Звертаючись до народності, виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому і сильному почутті людини, яке впливає набагато сильніше за переконання, сприйняте тільки розумом, або за

звичку, вкорінену страхом покарань... виховання, коли воно не хоче бути безсилим, має бути народним» [47, с. 9].

Провідне місце особистості на цьому етапі розвитку, посідає народна та життєва педагогіка. Процес починається здійснювати та передавати життєвий досвід старших поколінь молодшим, саме у цьому і полягає основна суть виховання. Народна мудрість свідчить: «Голова для розуму, мудрець – для народу» «Знаннями міняються, щастям діляться» «Якщо старші мову ведуть, нехай молодшим вуха ростуть», «Старший серед молодих молодіє, молодший серед старших розумнішає», «Батьківські поради – дороги даль ясна, мудрого поради – озера глибина».

Таким чином, процес інших поколінь передає досвід один одному, забезпечує спрямованість вихованню та підхід до народу який знав, що є глибоке вивчення всього культурно-історичного розвитку і всебічним, та аналізуючи досвід інших народів. Але реалізувати процесу народній педагогіці допомагає виховання.

Компоненти, соціального досвіду народу, виділяють суму людських знань, релігія, історія поколінь, культурні досягнення, народна творчість, мистецтво які прийнятні нормами поведінки тощо [59].

Народність має стрижневу основу виховання, бо народне – це кришталево чисте, високоморальне, правдиве, глибоко гуманне, вічне завжди сучасне. Національним вихованням наділяють особливого, морального смислу, оскільки він спонукає та сприяє розвиткові духовного світу та готує її до життя, до служіння Батьківщині та народові. Лише одне бажання чи переконання не достатньо для того щоб своєю життєвою справою здійснювати волю нації. Для цього необхідно мати також відповідні знання й уміння. Чинять злочин ті школи, педагоги та держава, які погано чи недостатньо навчають та виховують підрастаюче покоління. Суворим обов'язок перед народом являється саме національне виховання .

Основою духовного розвитку особистості являється патріотичне виховання. Створення високого ідеалу служіння рідному народу формує

патріотичні почуттів готовності до героїчних подвигів в ім'я незалежності та процвітання України. У будь-який час стати на захист Батьківщини воно призиває формувати громадянина-патріота України, розуміння громадської готовності та обов'язку. Системі національного виховання посідає головне місце у твердженні загальнолюдських моральних цінностей: патріотизму, справедливості, любові, правди, працелюбності, доброти та інших чеснот[49, с. 13]. Спрямований на виховання особистості громадянина України являється ефективність морального виховання що у свою чергу значно зростає, коли воно спирається на народну мораль, звичаї, традиції, обряди, які містять високі моральні зразки, ідеали, погляди, ідеї, поведінкові норми, збагачені тисячолітнім досвідом мудрості народу та несуть могутній моральний потенціал.

Процес виховання передбачає вихованість і освіченість у естетичному аспекті. Проводячи виховання естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на кращих надбаннях цивілізації та на здобутках народної естетики, у свою чергу культурно-мистецькі надбання народу спонукають до розвитку національного виховання, що на сам перед передбачає вироблення умінь, відчуттів та відтворень прекрасного у повсякденному житті.

Державною національною програмою «Освіта» визначеними та пріоритетними напрямками якої є реформування виховання головним завдання якого являлося навчання дітей дошкільного віку («Україна ХХІ століття»), до яких належать:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати для розквіту держави, готовності її захищати;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу;
- формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій; українців та представників інших націй, які мешкають на Україні;

- виховання духовної культури особистості; створення умов для вільного вибору нею своєї світоглядної позиції;
- формування працелюбної особистості, цивілізованого господаря;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державно символіки;
- формування громадянської культури людини, гармонії її відносин з природою [8, с. 11].

Майже все життя триває виховання людини, але особливе значення має у період її розвитку й росту. Етап розвитку від народження до настання зрілості – неоднаковий ні за видами діяльності людини, ні за темпами розвитку, ні за характером протікання психічних і фізичних процесів, до ставлення людини до дійсності.

Думки й висновки видатних педагогів у цьому в значній мірі допомагають при особливості розвитку учнів початкових класів та дітей дошкільного віку. «Душа дитини в роки од двох до семи найчутливіша й найуразливіша, і в цей час найкраще треба її плекати й пильнувати, щоб і серце, й воля, й розум, а також тіло розвивалися цілком нормально. Характер дитини складається не у часи пізнішого дитинства, а саме в ніжний вік – од двох до шести років». За період дитинства за її словами до восьми років, «діти найбільш набираються вражень і треба їм усім дати лад, збудити усі здібності й викликати самостійну думку, щоб опрацювати ті враження, задовольнити потребу активності й виховати добрі соціальні почуття» [63, с. 19].

К. Ушинський аналізуючи природу дітей дошкільного віку, зауважив «чим молодша дитина, тим менше здатна вона до постійної душевної діяльності в одному напрямі, тоді як урізноманітнюючи свої заняття, може працювати досить довго». Перебування дитини в дитячому садочку треба привчати її до серйозних занять. З огляду на це дуже повчальними є слова видатного педагога про те, що в дошкільному закладі «повинні панувати серйозність, що допускає жарт, але не перетворює всієї справи на жарт,

ласкавість без солодкості, справедливість, доброта без поблажливості, порядок без педантизму і, головне, постійна розумова діяльність» [19, с. 18].

Г. Ващенко видатний український педагог звернув свою увагу на те, що високий темп розвитку вимагає як більшого залучення їх до активної громадської й навчальної діяльності у дітей дошкільного віку . А тому у закладах дошкільної освіти «мусить використовувати кожний момент своєї роботи не тільки для того, щоб дати дітям знання, а й для того, щоб виховувати з них всебічно розвинутих людей і добрих громадян батьківщини».

В. Сухомлинського виділяв [61, с. 79], за період навчання у дитячому навчальному закладі періодом інтелектуального, морального, фізичного та емоційного розвитку, який буде реальним лише за умови, що дитина; не тільки готується до оволодіння знаннями завтра а й живе багатим життям сьогодні.

Подальшим розвитком розумової працездатності дівчаток та хлопчиків у період 5-7 років характеризується тим що відбувається загострення пам'яті. Їм властиві допитливість, чуйність, пластичність психіки, довірливість; щирість, безпосередність, товариськість, щедра, емоційність підвищена сприйнятливості до виховних впливів, нестійкість уваги, швидка втомлюваність, ситуативність поведінки, захоплення ігровою діяльністю, потяг до самостійності й самоутвердження свого власного «Я», образне й конкретне мислення [9, с. 56].

Через систему виховних завдань основною метою національного виховання дітей дошкільного віку конкретизується :

- формування у вихованців національної свідомості й самосвідомості, любові до рідної землі, родини, українського народу, бажання працювати задля розквіту України, готовності її захищати;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, формування правової культури;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- формування мовної культури, оволодіння українською мовою;

- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування світоглядної позиції;
- утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, толерантності, працелюбності;
- формування господарської відповідальності, підприємливості та ініціативи, підготовка до життя в умовах ринкових відносин;
- забезпечення повноцінного розвитку вихованця, охорони і зміцнення його духовного, психічного і фізичного здоров'я;
- формування соціальної активності особистості вихованця через його включення у процес державотворення;
- забезпечення високої загально та професійної освіченості та вихованості особистості, розвиток патріотичних почуттів;
- виховання екологічної культури, гармонії відносин з природою;
- розвиток індивідуальних здібностей талантів вихованців, забезпечення умов для самореалізації, формування наукового світогляду;
- прищеплення глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини та громадською відповідальністю вихованця [47, с. 7-8].

Отже, на сучасному етапі є основною метою національного виховання є передання соціального досвіду вихованцям, успадкування українського народу ними духовних надбань, досягнення високої культури за допомогою міжнаціональних взаємин, незалежне формування від національної приналежності особистісних рис громадянина України, трудової, духовності, розумової, моральної, правової, естетичної, екологічної та фізичної культури.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

2.1. Критерії, показники та рівні сформованості творчості старших дошкільників засобами естетичного виховання на заняттях декоративного мистецтва

Для здійснення творчого розвитку та ознайомлення дошкільників з декоративно-прикладним мистецтвом проводиться у ЗДО що у свою чергу має велике значення. Здійснення цілеспрямованої систематичної роботи щодо їх реалізації є одним з найважливіших завдань, що стоїть перед вихователем.

Наші спостереження та дослідження науковців засвідчили, що творчість – це досить своєрідний і складний процес, якому можна навчитися. Для цього необхідно виявити його закономірності, на основі яких можна використати певні методи або прийоми, володіння якими дозволило б дошкільникам більш ефективно займатися декоруванням об'єктів.

На заняттях з зображувальної діяльності дитина сприймає предмет найбільше з точки зору його форми, кольору, конструкції і розмірів. Тому сприймання, як психічна діяльність, складає основу розумової діяльності людини, сенсорний розвиток – важливий етап для розвитку мислення. Зір привчається сприймати предмет в цілому, а також розчленовувати предмет, виділяти його різні властивості, форму, величину, взаєморозміщення частин. Уявлення дитини, отримані від зорових відчуттів, доповнюються відчуттями, які виникають від дотику з матеріалом, з якого виготовлений виріб.

В основі практичної діяльності дошкільників на заняттях лежить діяльність рук і зору: руки діють, а зір перевіряє і спрямовує їх наступні рухи, і знову руки діють, виправляючи недоліки. Розвивається сенсомоторика, яка активно впливає на розумовий розвиток дитини.

Для успішного виконання завдання в процесі декоративного розпису від дитини слід часто вимагати не тільки сприйняття заданої конструкції об'єкта, але й передбачення її в новому просторовому положенні або уявлення, як зміниться форма зображеного, якщо змінити розміри окремих деталей, тобто розв'язати якусь просторову задачу. Таким шляхом розвиватиметься, поповнюватиметься просторове уявлення дитини, яке необхідно їй для правильного сприйняття предметів навколишнього світу, пізнання предметів дійсності в їх взаємозв'язку.

Необхідно, також, враховувати, що в зображувальній діяльності дітей необхідна участь уяви. У різних видах роботи вимагається різна частка участі уяви, різний рівень її самостійності й оригінальності. Виконуючи роботу за ескізом, схемою, дошкільник формуватимуть у своїй уяві майбутній виріб. Вони плануватимуть свою діяльність згідно визначених розмірів, матеріалу. Така уява називається відтворюючою. На відміну від неї уява творча створює нові образи, не користуючись готовими графічними зображеннями.

Для розвитку обох видів дитячої уяви необхідно, щоб дошкільники брали участь у процесі планування зображувальних дій, у виборі необхідних матеріалів та інструментів, контролювали хід виконання роботи. При цьому самостійність дітей поступово ростиме, охоплюючи все більшу кількість елементів активної творчості.

Програма орієнтує на конструктивно-художній підхід до вирішення освітніх завдань з зображувальної діяльності. Конструктивно-художній підхід забезпечується на основі методу художніх проєктів. Метод проєктів потребує дотримання трьох етапів проєктного моделювання:

- словесного формулювання творчих задумів у художній формі (твори-мініатюри, вірші, фрагменти казок та інсценізації);
- використання графічних і кольорових засобів художньої виразності для розробки проєктних замальовок, ескізів, макетів, моделей, композицій, які б ілюстрували словесно сформульовані творчі задуми;

- художнє оформлення з різних художніх елементів з метою предметного втілення графічних зображень у пошукових замальовках, ескізах, макетах, моделях, композиціях.

Конструктивні художні вміння дошкільників формуються завдяки ігровим формам організації зображувальної діяльності, на основі сюжетного розгортання змісту. Ігрова форма організації занять є оптимальною у складі невеликих творчих груп дітей. Дошкільникам необхідно забезпечити педагогічну ситуацію вільного вибору художньо-декоративних завдань відповідно до їхніх вікових, психофізіологічних можливостей і потреб у формотворенні і декоруванні.

На кожному тематичному етапі роботи доцільно виділяти завдання з продуктивної роботи. Продуктивна робота може здійснюватися як на заняттях, так і в самостійній художній діяльності. Результати самостійної продуктивної діяльності беруться до уваги під час оцінювання освітніх досягнень дітей старшого дошкільного віку.

Як один із видів контролю освітніх досягнень можна проводити підсумкову виставку-композицію. Такі виставки також вважаються критерієм у визначенні рівнів творчих досягнень, успіхів дошкільників.

Практичні методи роботи найбільш характерні для занять з декоративного малювання – поряд із технічними знаннями діти оволодівають загальними декоративними вміннями і навичками. Найпоширенішим у практичній діяльності виступає метод вправ. До використання вправ, як методу навчання, ставиться ряд дидактичних вимог:

- вправи ґрунтуються на свідомій діяльності дитини (практика показує, що механічний підхід до формування навичок не досягає успіхів);
- вправи та їх елементи поступово ускладнюються;
- у процесі виконання вправ необхідно, щоб не тільки вихователь контролював трудові дії, але й дитина здійснювала самоконтроль.

На заняттях не виключене застосовування методів і в їх сукупності, особливо під час роз'яснення технологічних операцій з декоративного розпису.

Як один із методів розвитку творчості дошкільників використовується інструктаж. Це комплексний метод навчання, спрямований на пояснення послідовності виконання завдання та окремих операцій з одночасним показом робочих прийомів.

У процесі інструктажу результативним є використання декількох методів навчання. Такими методами можуть бути демонстрація прийомів і пояснення правил їх виконання, постановка завдання, бесіда, в процесі якої вихователь з'ясував, в якій мірі діти зрозуміли завдання. При цьому методи тісно переплітаються між собою, їх комбінації виступають як системи.

Творче (розвиваюче) навчання у процесі експерименту ґрунтується на системі проблемних ситуацій. Проблема ситуація на занятті – це постановка перед старшими дошкільниками певного пізнавального завдання, яке містить у собі протиріччя, спонукає до роздумів, пошуків і висновків.

У загальному вигляді процес дослідження дітьми можна поділили на стадії:

- виникнення ідеї;
- розв'язання завдання;
- реалізація задуму на практиці.

Поряд з цим процес дослідження у дошкільників має свої особливості. Для всякого дослідження, яке виконують діти, характерною ознакою є новизна, хоча для дорослих це вже відомо.

У процесі декоративного малювання використовується три види творчої діяльності:

- мисленна (ідея);
- графічна (малюнки, ескізи, схеми);
- предметна (моделі, макети).

Знаючи види творчої діяльності, можна впливати на розвиток окремих природних здібностей дітей. Одна дитина даватиме конструктивну ідею, інша – графічно зображуватиме задумане, деяким дошкільникам вдаватиметься краще відтворити ідею безпосередньо у зображенні.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, а також власних спостережень за освітнім процесом у ЗДО нами виявлено, що загальний недолік багатьох варіантів сучасних програм і педагогічної практики – недостатня спрямованість на послідовний і динамічний творчий розвиток дошкільника через недооцінку в змісті творчо-розвивальних можливостей засобів декоративного мистецтва та відсутність розуміння чіткого взаємозв'язку між навчально-пізнавальною і творчою практичною діяльністю.

З метою перевірки стану сформованості творчого мислення на заняттях з зображувальної діяльності доцільною є педагогічна діагностика процесу творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Під час констатувального етапу експерименту вивчено стан творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Оцінка результатів констатувального експерименту здійснювалась за допомогою таких **критеріїв:**

- Емоційний критерій позначається наявністю таких особистісних якостей дошкільника, як відчуття краси, переживання радості, захоплення, милування і здатність на цій основі емоційно відгукуватися на різноманітні вияви практичної творчої діяльності.

- Мотиваційний критерій характеризується наявністю інтересу дитини до практичної діяльності, потребою у самовираженні засобами декоративного малювання, прагненням до гармонії у створенні малюнків.

- Когнітивний критерій показує активність пізнання дошкільника, розуміння явищ навколишнього середовища і способів їх відображення в практичній зображувальній діяльності; активність асоціативно-образного

мислення; сформованість вмінь та операцій, дієвість уяви, фантазії, вираженість інтуїції.

- До діяльнісного критерію належать такі показники:
- здатність відображати основні конструктивні особливості форми об'єкта;
- уміння відтворювати зовнішні контури натури;
- адекватність відтворення пропорційних відношень цілого і частин;
- уміння знаходити гармонійні співвідношення кольору, тону і пропорцій відтворюваного об'єкта;
- здатність оригінально komponувати;
- володіння техніками роботи художніми матеріалами;
- репродуктивні вміння відтворення характерних естетичних ознак натури;
- здатність творчо реалізовувати художньо-образне рішення;
- ступінь самостійної діяльності дитини (шляхом копіювання; за часткової допомоги вихователя; абсолютно самостійно).

Дослідження здійснювалось у три взаємопов'язані етапи:

На першому етапі проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з обраної проблеми; визначено вихідні теоретичні положення, об'єкт, предмет, мету, сформульовано гіпотезу дослідження, конкретизовано завдання; проведено констатувальний експеримент: розроблено критерії та рівнів творчого розвитку старших дошкільників; розроблено та обґрунтовано педагогічні умови творчого розвитку дітей.

На другому етапі опрацьовано результати педагогічного експерименту, проаналізовано та узагальнено емпіричний матеріал, сформульовано висновки, розроблено рекомендації.

На основі виділених критеріїв здійснено констатувальний експериментальний зріз, на підставі якого визначено **рівні** творчого розвитку дошкільників: низький, середній і високий.

Низький рівень відображає слабку емоційність, яка характеризується байдужістю дітей до об'єктів діяльності, побоюванням показувати свій емоційний стан, пасивність у відтворенні художніх образів, у висловленні своїх суджень з приводу побаченого, у вираженні своїх почуттів засобами міміки. Домінування мотивів бажання отримати гарні оцінки та похвал щодо практичної діяльності визначає репродуктивний її характер, відсутність бажання експериментувати матеріалами, формою тощо. Участь у творчій і пошуковій діяльності можлива лише за участю вихователя. В образно-асоціативному мисленні домінує аналогія. Самостійні міркування про художні образи відсутні. У своїх виробках ці діти неадекватно відтворюють конструктивні особливості форми об'єкта, пропорції та неправильно добирають засоби лінійного вираження, слабо володіють графічною лінійною технікою, несвідомо шукають кольорові і тональні відношення. Часто неможливо впізнати, який саме об'єкт виконано.

Середній рівень характеризується зацікавленістю дітьми деякими предметами і явищами довкілля, намаганням імітувати художні образи, стереотипним висловлюванням естетичних суджень з приводу побаченого, стриманістю показу власного емоційного стану. Домінантою мотивації до практичної діяльності цих дітей є бажання більше знати про декоративне мистецтво та цікавість на занятті. У цих дітей за часткової стимуляції вихователя спостерігається уявно-фантазійні прояви у створенні художнього образу виробу. За допомогою вихователя діти у своїх роботах частково правильно відтворюють конструктивні особливості форми об'єкта, та його пропорції. Часто плутаються у доборі лінійних засобів вираження пластики об'єкта. Невпевнено користуються інструментами. Володіють окремими зображувальними навичками. Діти у своїх роботах з помилками відтворюють кольорові і конструктивні відношення. З труднощами можна впізнати, який саме об'єкт виконано.

Високий рівень творчого розвитку дошкільника характеризується такими особистісними якостями дитини, як відчуття краси, переживання

радості, захоплення, милування і здатність на цій основі емоційно відгукуватися на різноманітні вияви креативного у навколишньому світі. Ці діти активно виражають свої почуття, імітують художні образи рухами, мімікою, жестами, у різних формах висловлюють свої судження, сміливо показують свій емоційний стан, зацікавлено споглядають предмети і явища довкілля. Для цих дошкільників властивий стійкий інтерес до практичної діяльності, потреба у самовираженні, прагнення до гармонії у відтворенні образів довкілля. Ці діти активні у пізнанні довкілля, розуміють явища навколишнього і способи їх відображення, образно мислять, мають сформовані конструктивно-технічні вміння та навички роботи з необхідними інструментами і матеріалами, дієву уяву, фантазію, інтуїцію. У своїх роботах добре відображають основні конструктивні особливості форми об'єкта, адекватно відтворюють зовнішні контури натури та пропорційні відношення цілого і частин, вдало знаходять гармонійні співвідношення кольору і тону відтворюваного об'єкта, володіють техніками роботи за потрібними елементами, творчо реалізують художньо-образні характеристики виробу, у роботі самостійні.

У експерименті були задіяні дві групи дітей старшого дошкільного віку: експериментальна та контрольна. При виборі цих двох груп керувалися виконанням умов ідентичності:

- вони мали майже повну рівність початкових умов (успішність обох груп приблизно однакова та однакова кількість дітей у них);
- мали місце рівні умови освітньої роботи;
- заняття проводились у звичних для дітей умовах.

У ході констатувального експерименту визначався рівень сформованості творчого мислення дітей, який був встановлений за допомогою діагностичної роботи (*додаток А*). Для визначення рівня творчості дітей при виконанні діагностичної роботи були обрані критерії, наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Показники та індикатори рівня творчості при виконанні завдань

Показники рівня творчості	Індикатори
Оригінальність	Порівняння відповіді з відповідями інших членів групи
Новизна образу або ідеї	У порівнянні з іншими членами групи та аналогами рішення
Продуктивність	Загальна кількість ідей
Краса та естетика виконання	У порівнянні з іншими членами групи та аналогами виробу

Завдання діагностичної роботи було підібрано таким чином, щоб його розв'язання передбачало творчий підхід.

У таблиці 2.2. подано порівняння даних констатувального етапу в експериментальній і контрольній групах й показує незначну різницю у показниках по кожному із рівнів і критеріїв творчого розвитку дітей. Це дало підставу стверджувати, що досліджувана кількість дошкільників має однаковий потенціал до творчого розвитку.

Таблиця 2.2.

Результати дослідження творчого рівня експериментальної та контрольної груп (констатувальний експеримент)

Рівень творчості	Кількість дітей	
	Експериментальна група	Контрольна група
Низький	12(40%)	13(43,3%)
Середній	13(43,3%)	11(36,7%)
Високий	5(16,7%)	6(20%)

Результати констатуючого експериментального зрізу показують, що до середнього рівня відноситься 43,3% дітей експериментальної групи та 36,7% дітей контрольної групи. Високого рівня досягає 16,7% дітей експериментальної групи та 20% дітей контрольної групи.

Після проведення підрахунку результатів виконання дітьми завдань діагностичної роботи ми проаналізували роботи за критеріями творчості, які

розглянуті вище. У результаті аналізу нами було отримано такі результати (таблиця 2.3.).

Таблиця 2.3.

Результати аналізу робіт старших дошкільників за показниками творчості (констатувальний експеримент)

Показник творчості	Кількість дітей	
	Експериментальна група	Контрольна група
Оригінальність	14	15
Новизна образу та ідеї	11	9
Продуктивність	18	16
Краса та естетика виконання	7	7

Оригінальність у виконанні завдань роботи була характерна чотирнадцятьом дітям експериментальної групи та п'ятнадцятьом - контрольної групи. Новизна образу та ідеї спостерігалась у одинадцяти дітей експериментальної групи та дев'яти дітей контрольної групи. Продуктивність роботи була у вісімнадцяти дітей експериментальної групи та у шістнадцяти дітей контрольної групи. Краса та естетичність була характерна роботам семи дітей експериментальної групи та семи дітей контрольної групи.

Порівняння даних констатувального етапу в експериментальних і контрольних групах показує незначну різницю у показниках по кожному із рівнів і критеріїв творчого розвитку дітей засобами декоративного мистецтва. Це дало підставу стверджувати, що досліджувана кількість дошкільників має однаковий потенціал до творчого розвитку.

Результати констатувального експериментального зрізу показують, що рівна кількість дітей, які брали участь в експерименті, має низький середній рівень творчого розвитку. Високого рівня досягає незначна частина досліджуваних старших дошкільників.

Ефективними педагогічними умовами творчого розвитку дошкільників на нами виділено:

- 1) врахування індивідуальних особливостей дітей;
- 2) стимулювання емоційно-почуттєвої сфери дошкільників;
- 3) сприяння дієвості уяви і фантазії дітей;
- 4) різноманітність способів реалізації художнього образу в практичній діяльності (самовираження) дітей.

Оскільки найбільша кількість дітей відноситься до низького і середнього рівня творчого розвитку засобами декоративного мистецтва, то можна стверджувати про малу ефективність традиційних педагогічних умов навчання та виховання дошкільників. Щоб підвищити її, необхідно оновлення й розробку змісту, форм і методів навчання у ЗДО спрямувати на досягнення цілісності цього процесу у єдності таких складових: знання – уміння – розвиток.

2.2. Методика формування у дошкільників на заняттях декоративне мистецтво як засіб естетичного виховання

Декоративно-прикладне мистецтво сьогодні розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції — естетичну, пізнавальну, комунікаційну. Новими аспектами естетичного звучання декоративного мистецтва чим збагачується, його змістовна краса яка є культурно-художньою цінністю.

Народний розпис має велике значення для українського мистецтва о у свою чергу полягає в естетичному та художньому вихованні дітей дошкільного віку. Український народний розпис аналізували й вивчали чимало методистів, учених, педагогів, художників та мистецтвознавців . Їхні рекомендації зводяться, як правило, до двох варіантів.

Художники і педагоги, що працюють у цьому жанрі, творчо наслідуючи художні традиції минулого та знаходять нову тематику та нові орнаментальні мотиви. Декоративний розпис також використовують в інтер'єрі та екстер'єрі, у текстильній поліграфічній промисловості, фарфоровій, створюють

оригінальні станкові декоративні панно, широко застосовують в ужитковому декоративно-прикладному мистецтві.

Діти на заняттях знайомляться з декоративним малюванням та його кращими зразками українського народного декоративно-прикладного мистецтва, вивчають побудову узорів, самі складають і підбирають узори та кольори для оздоблення різних предметів. В декоративному мистецтві видно життєствердуючу силу, спостережливість та любов до Батьківщини. Заняття з декоративного малювання особливо розвивають дітей, якщо проводяться з підбиранням із справжніх зразків творчості та наочних посібників.

Коли виконують петриківський розпис, тримають пензель трьома пальцями перпендикулярно до розписуючої поверхні. Саме цим забезпечується вільний мазок який іде від тонкої лінії до потовщення, тобто, починаючи з кінчика пензля. При виконанні розпису також використовують паличку, палець та інші засоби.

Цілеспрямоване багаторазове повторення вправ є головним, як і в інших ремеслах, які формують собою основу творчості. Простота у виконанні, яскравість кольорових барв, виразність, імпровізація робить петриківський декоративний розпис доступним в ЗДО.

Використання рослинно-квіткового орнаменту для декоративного оздоблення були характерними для творчості петриківських народних митців, що у свою чергу виділявся своєю виразністю та легкістю композиційного вирішення. Щоб опанувати основи петриківського розпису, необхідно вивчити особливості робіт відомих майстрів старшого покоління таких, як Надія Білокінь, Тетяна Пата, Параска Павленко, Марії Примаченко, Надія Тимошенко, Ярина Пилипенко. Твори яких характеризуються рослинними мотивами, безпосередністю художньої мови і збереженням елементів настінного малювання.

Діти дізнаються на заняттях декоративного малювання, як працюють над оздобленням предметів митці, як розробляється композиція малюнка. Дуже корисно показати через епідіаскоп фотографії народних виробів. Були

випущені за останні роки набори таких листівок: «Дерев'яна скульптура», «Різьба по кістці», «Фарфор», «Кераміка», «Іграшки» та інші. Є набори, що відображають творчість німецького, китайського, польського, в'єтнамського, індійського народів. Діти після таких бесід починають самостійно збирати зразки і листівки народної творчості. Бесід з епідіаскопом може об'єднувати кілька груп. Бесіда з ілюстраціями дає змогу ознайомитися дітям з кольором композиції в оздобленнях побутових предметів[67, с. 103].

Декоративне малювання займає друге місце після малювання з натури якщо брати за увагу час написання робіт і вони є тісно пов'язані з ними: передують малюванню з натури складання візерунка метеликів, квітів, листя тощо. Декоративне малювання завжди пов'язують з художньою працею, що у свою чергу закладає зачатки естетичної праці.

У декоративно-прикладному мистецтві індивідуальність є особливо важливою. Уславлені майстри декоративного розпису застосовували власні техніки та методики. В основному самостійно займалися виготовленням фар, пензлів та іншого приладдя. Катерина Білокур починала свою роботу з однієї квітки і поступово заповнювала все полотно, якщо не вистачало полотна, вона його дошивала [38, с. 159]. У Параски Хоми, виконувала контурний малюнок олівцем, а потім малюнок фарбами [57, с. 69].

Дітям дошкільного віку слід виконувати вправи для засвоєння першооснови розпису та характерних елементів, засвоїти колорит, технічні прийоми та основи композиції [5, с. 74].

На заняттях декоративно-прикладного мистецтва виконуються по готовому контуру так і прямо пензлем. Мазками можна створити узор. Намічаємо олівцем осьові лінії і межі узору, а узор виконуємо без попереднього малюнка. Ці вправи направлені на розвиток окоміру; діти ретельно визначають відстань очима, через те що виправляти не можна.

Колір для узору залежить від завдання, від фону, від фарб (акварель, гуаш). Дітям потрібно пояснити значення відступаючих і виступаючих кольорів, як розфарбовувати узор, щоб головне не зникло, щоб кольори,

допомагали його виявити. Розповідаючи вихователь демонструє готові таблиці, на яких узор зображений на фоні теплого і холодного кольору розміщений на сірому, білому, світло-жовтому, чорному або блакитному фоні. Діти бачать по-різному сприймають колір з іншими кольорами, як один і той самий узор сприйматись по-різному. Узор ніби зникає, але в іншому його добре видно. Розфарбовують декількома кольорами. Треба показати, як погасити або послабити колір використовуючи чорну фарбу [37, с. 59].

Колір змінюється залежно від того, поруч з яким кольором він перебуває. Червоний поруч з жовтим здається дуже яскравим, блакитний біля фіолетового зеленуватим, червоний біля фіолетового жовтуватим, зелений поруч з жовтим голубуватим, блакитний поруч із зеленим набирає фіолетового відтінку.

Вихователі дошкільного закладу, що проводять малювання часто не знають, як підбирати кольори і розфарбовування, можна рекомендувати поєднання: пурпуровий з темно-зеленим оранжевий з синім, жовто-оранжевий з синьо-фіолетовим, червоно-оранжевий з блакитно-зеленим та інші. Яскраві кольори найкраще поєднуються з сірим кольором, а світлі з білим, світло-сірим, але білий з темними кольорами не доцільний. Чорний колір застосовують для роз'єднання тонів, в малій кількості, коли в орнаменті відділяємо одну форму від іншої. Рекомендувати дітям не слід поєднання чорного з темно-зеленим, темно-синім і фіолетовим – виходить похмуро.[2, с. 91]. Жовтий колір добре поєднується з синім, особливо добре з ультрамарином. Додаваючи синій колір жовтий змінює тон. Жовто-зелений колір поєднується з пурпуровим та фіолетовим. .

Під час орнаментального малювання у дітей дошкільного віку на заняттях декоративного мистецтва розвивають техніку роботи з фарбами, що впливає на розвиток спеціальних естетичне та навичок виховання. Наприклад: вміння не переходити через контур малюнка, рівномірне розфарбовування, праця з пензлем і кінчиком пензля, розфарбування узору з пропуском [70, с. 32]. Вчитель показує, як розфарбовується узор, щоб запобігти помилці у

розфарбовування, в послідовності наносити фарби, що розфарбовувати спочатку, як закінчувати розфарбовування і як перекрити один колір іншим.

Виконання роботи фарбами вихователь демонструє в групі перед дітьми на всіх заняттях до тих пір, поки всі діти не оволодіють навичкою правильної роботи. Орнаментальне малювання фарбами залежить від прийомів розфарбовування, від навичок роботи фарбами, від уміння підібрати колір, від розвитку почуття кольору і колірної зору, що досягається підбором навчальних посібників, таблиць. Таблиці повинні бути таким, щоб їх було добре видно до останнього стола [30, с. 41] .

У подальшому композиція узорів розробляється більш складна. Діти комбінують природні форми з геометричними, зв'язано передають на малюнках зображення ритмічних одиниць, часто в одну форму вимальовують іншу. Ці знання і навички формуються при методично правильно побудованих заняттях, при постійному застосовуванні навчальних посібників, таблиць, малюнків, коли ставляться чіткі мета і завдання на кожне заняття як щодо малюнка, так і кольору. При розфарбовуванні ставимо конкретні завдання з підбирання кольору в орнаменті. Наприклад, розфарбовування узору одним кольором в різну силу тону, хроматичним кольором з добавлянням чорної фарби та інші.

Якщо малюють аквареллю, то залишають білий фон, працюючи гуашшю, використовуємо кольоровий фон. Використовуючи обкладинки робочих зошитів, маємо готовий сірий, сіро-блакитний, сіро-фіолетовий та інший фон. В дошкільному закладі на кольорових обкладинках можна рекомендувати розфарбовувати кольоровими олівцями [68, с. 53].

В орнаментальному малюванні на заняттях декоративно-прикладного мистецтва, коли за бажанням діти розфарбовують самостійно, не можна обмежувати дітей в підборі кольору. Діти в творчих роботах часто знаходять оригінальні колірні вирішення, до яких треба ставитись схвально.

Декоративно-прикладне мистецтво це головне у будь-якому іншому виді мистецтва, багаторазове цілеспрямоване повторення вправ, основою творчості

які стануть [9, с. 18]. Виразність, простота виконання, яскравість кольорових барв, значні можливості імпровізація роблять твори декоративно-прикладного мистецтва доступними і в дошкільному закладі, і в середніх, в старших групах.

Декоративно-прикладне мистецтво є стійкою системою створення образів, естетичних уявлень, історично сформованих у певному середовищі. Основне у виховних традиціях народного декоративного мистецтва матеріал, техніка його обробки, характер виготовлення предметів, а також принципи прийоми втілення образу. Вирішальну роль відіграють художні особливості сюжетних зображень, форми виробів, орнамент, виражені живописними, пластичними або графічними засобами. Залежно від характеру взаємозв'язків ці фактори формують специфічні риси окремих видів мистецтва [70, с. 6-7]. В історичному аспекті відбувається постійний процес відновлення і розвитку традицій, але принципи, особливості художньої форми у мистецтві народу зберігаються віками, традиції відбивають ту якість, яку ми називаємо класикою мистецтва.

Отже, особливості організації і проведення заняття декоративного малювання ґрунтуються на загальних психолого-педагогічних закономірностях сприйняття і створення дитячого малюнка і розвитку навичок образотворчої діяльності у дошкільному віці. Загальна схема занять декоративного малювання багато в чому схожа з схемами занять малювання з природи і на теми.

2.2. Технології та прийоми петриківського розпису та його елементи

Починаючи освоювати та навчати петриківський орнамент, треба мати бажання та терпіння, для роботи потрібно взяти цупкий папір (краще ватман, або акварельний папір), акварельні або гуашові фарби, кілька (3 або 5) саморобних пензликів різною товщиною, воду в склянці, яйце куряче, чашку фарфорову та плоску тарілочку фарфорову для палітри, м'якими або полу м'якими олівцями (НВ, М, 2М).

Структура акварельної фарби - це розтерта або тверда фарба яка зроблена на основі природному прозорому клеї, але її дуже легко розводиться водою.

Основні ознаки акварельних фарб - прозорість, чистота, легкість, що петриківський розпис зближає їх з «манійками».

Для збереження акварельних барвників та основні властивості не треба змішувати більше двох-трьох фарб, білилами не користуватися, не дуже приділяти увагу та захоплюватися чорною фарбою. Треба також знати властивості акварелі. Не треба використовувати дуже часто фарби кадмій червоний, тому що від темніє, руйнується в суміші з вохрою, марсом жовтим, натуральною сіною. Дуже інтенсивні фарби по кольору, кармін прозорий та крапак у суміші з хрому окисом, зеленою смарагдовою, ці фарби розпадаються і в роботі набувають брудний відтінок. Надзвичайно найяскравіша та красива фарба жовтий кадмій, вона легко вступає в хімічні взаємодії з вохрами, марсами, фіолетовим кобальтом, сінами. Фарби кадмій і ультрамарин не треба змішувати між собою, бо ці суміші чорніють.

Починаючи малювати з першої вправи, потрібно вивчити та знати основи петриківського розпису, ознайомлюючи з властивостями фарб, потрібно знати спектральне коло, хроматичні й ахроматичні кольори, теплі та холодні тони.

Також перед початком роботи потрібно зволожувати всі фарби, щоб легко бралися на пензлик. Потім готують яйце: білок відокремлюють та в чашку фарфорову кладуть тільки жовток. В домашніх умовах палітру використовують плоску тарілку фарфорову. Змішують фарби на палітрі, різні кольори. Пензлик, змочують у воді потім набирають пензликом фарбу і змішують з жовток (суміш швидко змішується) потім роблять мазок на папері.

Починаючи малювати беремо сухий пензлик який має вигляд квачика (віничка), та доводимо поступово його до належної форми, обов'язково прибираємо зайві волосинки. У пензлика зволожені волосинки мають довгий та гострий кінчик. Також, щоб зберегти форму пензлика правильну, потрібно завжди після роботи мити їх з милом, потім ще раз промивають водою чистою та зберігають пензлики у вертикальному положенні догори волосинками. Але жодного разу не потрібно залишати у воді пензлики, тому що вони надовго

волосинки лишаються зігнутими та стають для малювання непридатними, а потім з часом ворсинки після цього дуже та швидко ламаються й висипаються.

Щоб освоїти цей фантастичний та чарівний світ петриківського розпису, потрібно починати з азів та вправ.

Звернемо увагу насамперед на те, що майстри петриківські олівцем не користуються. У майстрів надзвичайно окомір точний та вправність руки дивовижна - малюють усі майстри без накресленого контуру попередньо і не користуються жодними вимірювальними інструментами. Для того що намалювати майбутній твір вони виношуються у своїй уяві весь замисел до останньої рисочки, до цяточки останньої і тоді лише кладеться мазок за мазком. Радимо початківцям все ж розмічати та використовувати композиційне рішення на аркуші і тонкими та легкими лініями, позначаючи головні елементи на аркуші. Це допоможе вам в своїй роботі швидше розміщувати композицію на папері. Набувши необхідних навичок, згодом, з легкістю працювати без попередніх начерків та розміток олівцем.

Майстри чим же малюють? В своїх роботах вони користуються частіше таким навіть «інструментом», як власна пучка пальця. Майстер спочатку вмочує палець у фарбу, потім торкаються пучком пальця до паперу та залишає на ньому кругленьку прозору плямочку, в центрі трохи світлішу й неначе обведену темнішим довкола контуром. Такий способом поклавши в ягідок низку, можливо створити грона калини, горобини, винограду. Але щоб не пальцями не малювати, можливо користуватися патичками, виготовленими з олівця або потрібного діаметру палички в перерізі. Для малювання різного розміру різновидів ягід знадобиться нам дуже багато патичків. При малюванні пальцем відбитки одержують різного розміру, притискаючи пучкою палець до паперу з різною натиском силою.

Для опанування технології петриківського розпису початківці освоюють різні елементи, також майстри рекомендують декілька вправ. Для того щоб приступити до роботи краще взяти папір білий та цупкий. Головне місце при

використанні цих чудових та фантастичних вправ посідає, звичайно, пензлик з тонким кінчиком.

Але що приступити до створення якогось простого візерунка у техніці петриківського розпису, необхідно знати та володіти чотирма типами мазків, названих традиційно «зернятко», «грібенець», «горішок», «перехідний мазок» [17, с. 20-21].

Мазок “грібенець» потрібно розпочинати з потовщення, зробленого натиском пензля та тонким вусиком завершується який легким дотиком виконується кінчика пензля. Декілька таких мазків прокладені разом які нагадують грібенець.

Мазок «зернятко», починаючи наносити фарбу з легким дотиком до натиску сильного пензлем. Можливо є два правила наносити мазки «зернятко» перше положення по обидві сторони стебла, друге кінчиком назовні, зображує та нагадує колосок.

Техніка «горішок» використовується та складається з гребінцевих двох мазків, зогнутих полу лунками та поставлених друг проти друга, нагадують ферму підготовки. Місце між лунками мазками зернятко заповнюється вільно. Отримуючи форму, схожу на лісний горіх, але ще його називають «цебулькою».

Техніка “перехідний мазок” використовується з накладанням одним пензлем, але двома фарбами. Сухий пензель при цьому окунають в одну фарбу (наприклад, червону), а потім в другу (наприклад, жовту). Потім наносять легким рухом пензля на папір залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у червоний.

Технологія петриківського розпису та опанування його елементів, початківцям рекомендують взяти краще цупкий білий папір, або чорний.

До виконання петриківського розпису наведемо приклади підготовчих вправ з опанування чотирма типами мазка [34, с. 16-17].

Щоб самому створювати орнамент в петриківській розписі, необхідно понурити та знати деякі прийоми закономірності та правила побудови

композиційного рішення. Можна сказати що композиція – це розміщення на площині, співвідношення зображувальних елементів, в якому даному випадку рослинних, у певному порядку.

Метою створення нового елемента треба засвоїти стрічковий орнамент, але потрібно робити та навчитися «бігунець». Слід пам'ятати при цьому, що елементів композиції складових співвідношень, треба поступово намагатися працювати без попереднього малюнка.

Найпростішою орнаментальною композицією петриківського розпису є «Бігунець». Це композиція – стрічкова, але будується на основі рівномірного чергування, ритмічного повторення елемента основного. Стрічковий орнамент можна виділити у кожному з наведених на ілюстрації варіантів основний елемент, що більш всього являється собою основу цих малюнків: квітка, листя з ягідками, пірчасте листя та широке багатозубчасте. Так звані водночас, «бігунцях» закладено ритм і в повторенні поворотів цих елементів та їх вирішенням кольором. Таким чином, «бігунець» від дуже досить цікавий орнамент та динамічний, який дуже дає великі можливості творчості при виконанні декоративних панно та оздобленні речей побуту.

Починаючи розпис «бігунця» з послідовним основних виконанням елементів композиції, наприклад, маленьких або великих ягідок червоних, розташовуючи їх одна від одної відстані на однаковій смужці, розгортаючи поступово щоразу в протилежний бік. Також після цього ягідки сполучають хвилястою лінією і легкими невимушеними мазками доповнюють композицію, тобто це «кривенькими зернятками», ними утворюючи билінки та пірчасті листки.

Виконуючи поступово інші варіанти «бігунців». Треба при цьому пам'ятати, що таких орнаментів є ритм та основа, тобто елементів чергування періодичне та однотипне.

Після освоєння фантастичної техніки, та основи петриківського малювання потрібно подальше вивченню розпису пов'язане з виконанням деяких законів композиції, в яких набуті знання можна закріпити. До творів

визнаних майстрів на початковому етапі найкраще звернутись до петриківського розпису, зробити та спробувати копії з їхніх робіт. При оформленню різних речей побуту, ці справи в подальшому житті допоможуть у майбутній творчій роботі.

На двох першим заняттях в групі, для виконання що відводяться декоративного малюнка, діти виконують за зразками декоративної переробки різних елементів орнаменту нариси з натури, роблять ескіз і лінійна побудова малюнка. Друге заняття композиція декоративного малюнка уточнюється остаточно і завершується в кольорі.

Діти дошкільного віку під час виконання самостійної роботи, вихователь постійно стежить за тим, щоб вони складали композицією творчо підходили до малюнка, до процесу тваринного та рослинних форм декоративної переробки і світу. Вихователь аналізує з цією метою перед всією групою найвдаліші варіанти, концентруючи увагу дітей на конкретних елементах малюнка (цільна композиція, вдале чергування графічних плям, витонченість ліній, красиве поєднання колірних відтінків). Іноді вихователі пропонують дошкільникам виконувати додаткові зразки декоративних елементів переробка форм рослинного і тваринного світу, що інтерпретуються в творчому малюнку, вимагає докладного, продуманого промальовування одного або декількох робочих ескізів.

Вихователь одночасно слід весь час стежити за тим, щоб роботи по ходу над завданням декоративним з дітьми широко використовували знання, уміння і навички, набуті на заняттях малювання на теми та з натури. Найважливіше також, щоб діти най частіше якомога зверталися до мотивів, окремих елементів декоративного мистецтва, та використовуваних в народному декоративно-прикладному мистецтві.

Аналіз підтверджують адекватність та результативність проведеної методичної достовірність розроблені нами педагогічні умови формування в дітей, умінь і навичок у виконанні чарівного та фантастичного петриківського розпису з дітьми дошкільної освіти. Доведено, що образотворче мистецтво

впроваджено у їх практику керування навчальним процесом при викладанні декоративної діяльності сприяє збагаченню емоційної, мотиваційної, когнітивної сфер, що стимулює самовираження у практичній образотворчій діяльності.

Отже, виконання у дитячому навчальному закладі петриківського розпису є найдоступнішим декоративної діяльності видом і важливе займає місце в естетичному розвитку та культурному, а також у формуванні образотворчих збагаченні умінь і навичок.

2.3 Аналіз результатів експериментальної роботи

Після проведення формувального експерименту було проведено повторне вимірювання рівня сформованості творчості дітей старшого дошкільного віку.

По закінченні формувального етапу експерименту, для встановлення впливу засвоєних знань з декоративно-прикладного мистецтва дітьми на їх творчий рівень у двох групах було проведено діагностичну роботу (контрольний експеримент) (*додаток Б*). За результатами творчої роботи можна зробити висновок про те, що творчий рівень дітей експериментальної групи підвищився і різниця з контрольною групою стала ще більшою, що видно з наведених нижче показників (таблиця 2.4.).

Таблиця 2.4.

Результати дослідження творчого рівня експериментальної та контрольної груп (контрольний експеримент)

Рівень творчості	Кількість дітей	
	Експериментальна група	Контрольна група
Низький	6(20%)	10(33,3%)

Середній	14(46,7%)	13(43,3%)
Високий	10(33,3%)	7(23,4%)

Так, у експериментальній групі кількість дітей з низьким рівнем творчості зменшилась на 20%, кількість дітей високого рівня творчості збільшилась на 16,6%.

Проаналізувавши результати контрольної роботи за показниками творчості, ми отримали такі дані (таблиця 2.5.), які свідчать про підвищення творчого рівня експериментальної підгрупи.

Таблиця 2.5.

**Результати аналізу робіт дошкільників за показниками творчості
(контрольний експеримент)**

Показник творчості	Кількість дітей	
	Експериментальна група	Контрольна група
Оригінальність	11	13
Новизна образу та ідеї	15	10
Продуктивність	20	16
Краса та естетика виконання	10	8

Для порівняння показників на констатувальному та контрольному етапах експерименту та визначення результативності впровадження програми дані подаємо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

**Порівняльні результати дослідження творчого рівня в ЕГ та КГ на
констатувальному та контрольному етапах експерименту**

Рівень творчості	констатувальний експеримент		контрольний експеримент	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Низький	12(40%)	13(43,3%)	6(20%)	10(33,3%)

Середній	13(43,3%)	11(36,7%)	14(46,7%)	13(43,3%)
Високий	5(16,7%)	6(20%)	10(33,3%)	7(23,4%)

З даних, отриманих при проведенні педагогічного експерименту, видно, що засоби декоративно-прикладного мистецтва сприяють розвитку творчих здібностей дітей, що підтверджує висунуту на початку дослідження гіпотезу.

Експериментально доведено, що ефективний творчий розвиток дошкільників засобами декоративно-прикладного мистецтва забезпечується дотриманням таких педагогічних умов: врахування індивідуальних особливостей дітей; стимулювання емоційно-почуттєвої сфери дошкільників; сприяння дієвості уяви і фантазії дітей; різноманітність способів реалізації художнього образу в практичній творчій діяльності (самовираження) дітей; використання міжпредметних зв'язків, інтеграції змісту художніх дисциплін та елементів міжгалузевої інтеграції.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши психолого-педагогічну та методичну літературу з досліджуваної теми, було зроблені висновки відповідно до сформульованих завдань.

1. Вивчили сутність історію, композиційні правила та прийоми творів народного декоративного мистецтва. Різновидом українського народного мистецтва художній розпис – окремий вид декоративно-ужиткового мистецтва, технологічна та орнаментальна система оздоблення будівель, ужиткових речей і предметів розмалюванням. За матеріалом, або об'єктом декорування, розпис диференціюють на розпис кераміки, скла, дерева, тканини, металу, настінний розпис, художній декоративний розпис і писанкарство. Декоративний розпис передбачає сюжетні зображення й орнаменти, які створюються засобами живопису на стінах та інших частинах архітектурних споруд, а також на ужиткових предметах. Протягом багатьох століть у різних регіонах країни формувалися місцеві школи декоративного розпису зі своїм характером виконання орнаментальних мотивів.

2. Розкрили педагогічні можливості творів народного декоративного мистецтва як засобу формування національно-культурної свідомості молодших школярів Народне декоративно-прикладне мистецтво є важливим чинником вирішення завдань художнього та особистісного розвитку, громадського і духовного становлення молодших школярів. Будучи однією з форм суспільної свідомості і суспільної діяльності, народне мистецтво створювалось у сфері колективного матеріального домашнього виробництва. Народне декоративне мистецтво України розвивалось у формі домашнього художнього ремесла та організованих художніх промислів. У структурному відношенні декоративне мистецтво складається із монументально-декоративного, театрального-декоративного, оформлювального, декоративно-прикладного і художнього конструювання. Проте у тематичних, фігуративних творах декоративне мистецтво близьке до образотворчих видів. Декоративно-прикладне мистецтво з його багатством матеріалів, декоруючих технік,

помножених на функціональні типи побутових предметів утворює надзвичайно розгалужену морфологічну систему, для аналізу якої необхідно використовують такі естетичні категорії, як вид, рід, жанр твір.

3. Визначили вплив методів та прийомів на сформованості у дошкільників засобами естетичного виховання на заняттях декоративного мистецтва. Сьогодні декоративне мистецтво розвивається у таких галузях, як народне традиційне (зокрема, народні художні промисли), професійне мистецтво і самодіяльна творчість. Відбиваючи колективний світогляд, твори народного декоративного мистецтва позначені особистістю майстра. Колективна та індивідуальна творчість завжди знаходяться у єдності, доповнюючи збагачуючи одна одну. У зв'язку з колективним характером творчості віками кристалізувались творчі технологічні методи ручної праці, які вдосконалювались кожним наступним поколінням. Завдяки цьому багато творів народних майстрів досягли вершин художнього рівня, у них нерозривно поєднуються практичність і декоративність.

ГраMATика українського декоративно-прикладного мистецтва ґрунтується на прийомах композиції засобах виразності мистецького твору. До головних композиційних прийомів відносяться ритм, метричність, симетрія, асиметрія, статика і динаміка. Окрім граматики і функціонально-ужиткової інформації, пов'язаної із безпосереднім використанням творів декоративно-прикладного мистецтва, у них зберігаються семантичні засоби – композиційні елементи форми твору, що є підґрунтям стилізації.

Твори декоративно-прикладного мистецтва є особливо цінними для виховання та розвитку дітей у дошкільному навчальному закладі. Вони з усією переконливістю доводять, що найбільших успіхів досягає той, хто вміло поєднує теорію і практику, яка базується на досвіді вивчення основ мистецтва.

4. На основі виділених критеріїв (емоційного, мотиваційного, когнітивного, діяльнісного) визначено три рівні творчості старших дошкільників засобами декоративно-прикладного мистецтва: низький, середній і високий. Встановлено, що найбільша кількість дітей, які брали

участь у педагогічному експерименті, відноситься до низького і середнього рівня. Це засвідчує недостатню ефективність традиційних педагогічних умов навчання і виховання дошкільників.

5. Обґрунтували методика викладання петриківського розпису на заняттях декоративного малювання. Велике значення українського народного розпису полягає в естетичному та художньому вихованні дітей дошкільників. При цьому рекомендують таку послідовність виконання декоративного малюнка: збір матеріалу, необхідного для виконання декоративного розпису (листя дерев, репродукції, фотографії); вивчення об'єктів, форми яких повинні втілитись в декоративні форми (листя, квіти, фрукти тощо); виконання декількох варіантів декоративних елементів; виконання ескізу декоративного малюнка невеликого розміру; виконання декоративного рисунка олівцем; виконання декоративного малюнка фарбами.

Отже, було пов'язане із формуванням у дітей старшого дошкільного віку умінь виконання петриківського розпису, а саме: впізнавати і відрізняти декоративний народний розпис; відрізняти петриківський розпис від інших видів декоративного народного розпису; відображати у петриківському розписі основні його елементи; створювати візерунки з елементів декоративного розпису; володіти такими мазками, як «гребінчик», «зернятко», «горішок» та «перехідний мазок»; знати порядок утворень найпростіших орнаментів, користуючись правилами стимуляції і симетрії; використовувати правила ритму, симетрії у власних роботах.

Методика формування у дітей старшого дошкільного віку умінь виконання петриківського розпису на заняттях декоративного малювання з природи значно підвищила мотивацію дошкільників до творчості, сприяла допитливості та самостійності їхньої образотворчої діяльності, яка виражалася у вільному виборі засобів, матеріалів образотворчого мистецтва, у поєднанні різних технік виконання орнаментів. Порівняльний аналіз малюнків показав, що діти з високим рівнем сформованості умінь виконання петриківського розпису мають розвинуте асоціативне мислення, розвинуту асоціативність,

фантазію, насиченість уяви цікавими художніми образами та володіють відповідними образотворчими навичками.

Отже, виконання петриківського розпису у ЗДО є найдоступнішим видом декоративної діяльності і займає важливе місце в їх культурному та естетичному розвитку, а також у збагаченні та формуванні образотворчих умінь і навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Захарук-Чугай Р.В., Станкевич М.С. Декоративно-прикладне мистецтво. / Є.А. Антонович. – Львів, 1992. – 271 с.
2. Барташнікова І.А., Барташніков О.О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років / І.А Барташнікова. – Тернопіль: «Богдан», – 1998. – 88 с.
3. Богатеева З.А. Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях / З.А. Богатеева. – М.: Просвещение, – 1986. – 125 с.
4. Богоявленська Д.Б. Психологія творчих здібностей / Д.Б. Богоявленська. – М.: Академія, 2002. – 269 с.
5. Борисова О. Розвиток творчих здібностей старших дошкільників в малюванні / О.Борисова // Дошкільне виховання. 2002. – 286 с.
6. Бучинський С.Л. Основи грамоти з образотворчого мистецтва. / С.Л. Бучинський. – К.: Мистецтво, 1981. – 178 с.
7. Вайнермана С.М. Сенсомоторного розвитку дошкільників на заняттях з образотворчого мистецтва: Посібник для педагогів дошкільних установ / С.М.Вайнермана, А.С.Більше, Ю.Р. Сілкін. – М.: Владос, – 2002. – 321 с.
8. Велигоцкая И. Украинская народная живопись / И. Велигоцкая // Декоративное искусство. – М., 1976. – 279 с.
9. Величко Ю.В. Український живопис. / Ю.В. Величко. – К.: Мистецтво, 1989. – 191 с.
10. Ветлугіна Н. О. Художня творчість в дитячому садку / Н.О. Ветлугіна. – М: Просвіта, –1985. – 96 с.
11. Виготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк / Л.С. Виготский. //Книга для учителя. – 3-є изд. – М., 1991. – 90 с.

12. Виноградова Г. Малювання з натури. / Г. Виноградова. – К.: Рад. школа, 1976. – 118 с.
13. Вишневський О. Основні засади концепції українського виховання / Матер. наук.-практ. конф. «Національне виховання молоді в навчальних закладах». – Львів, 1994. – С. 9-13.
14. Выготский Л.С. Психология искусства. / Л.С. Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
15. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія. / В.М. Галузинський. – К.: Вища школа, 1995. – 237 с.
16. Глухенька К. Пошуки неповторної краси // Образотворче мистецтво. / К. Глухенька. – 1974. - №3. – С. 23-25.
17. Голота Н.М. Сучасні технології в дошкільній освіті України / Н.М. Голота // Матеріали науково-методичного семінару. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, –2008. – С. 66-71.
18. Григор'єва Г.Г. Образотворча діяльність дошкільників / Г.Г.Григор'єва. – М.: Академія, 1999. – 289 с.
19. Григорьева Г. Изобразительная деятельность дошкольников: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. Заведений /Г.Григорьева . – 2-е изд., испр. – М.. 1998. – 272 с.
20. Григорьева Г.Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности / Г.Г. Григорьева. – М., 2000. – 458 с.
21. Гуменникова Т.Р. Українські народні традиції як засіб формування першооснов моральної культури / Т.Р. Гуменникова // Початкова школа. – 1996. – №1. – С. 38-40.
22. Доронова Т.М. Розвиток дітей в образотворчій діяльності / Т.М.Доронова. // Дитина в дитячому саду. – 2005. – № 1. – 351 с.
23. Дронова О.О. Розвиток творчості дошкільників у декоративному малюванні / О.О.Дронова. – К.: РМК, 1992. – 157 с.

24. Ждан В.П. Заняття з художньої творчості дошкільників. Альбом / В.П.Ждан. – К.: Рад. школа, – 1988. – 26 с.
25. Казакова Т.Г. Образотворча діяльність і художній розвиток дошкільнят / Т.Г.Казакова. - М.: Педагогіка, 1983., - 206 с.
26. Казакова Т.Г. Розвиток у дошкільників творчості. Посібник для вихователя дитячого садка / Т.Г.Казакова. – М.: Просвещение, – 1995. – 274 с.
27. Кащенко Л. Катерина Білокур. / Л. Кащенко. – К.: Мистецтво, 1975. – 86 с.
28. Квач Н.В. Розвиток образного мислення і графічних навичок у дітей 5-7 років / Н.В.Квач. – М.: Владос, – 2001. – 362 с.
29. Кибрик Е.А. К вопросу о композиции / Е.А. Кибрик // Вопросы. изобразительного искусства. - М.: Сов. художник, 1995. - С. 31-45.
30. Киреенко В.І. Психологія здібностей до образотворчої діяльності / В.І.Киреенко. – М., – 2009. – 296 с.
31. Коломієць Ю. Використання українських традицій, звичаїв і обрядів у вихованні дітей молодших класів / Ю. Коломієць // Наукові записки ТДПУ: Педагогіка. – 1998. – №3. – С. 12-17.
32. Комарова Т.С. Дитяче образотворчого мистецтва: що під цим слід розуміти? / Т.С. Комарова // Дошкільне виховання. – 2005, №2. – С. 15-16.
33. Комарова Т.С. Дитяче художня творчість: Методичний посібник для вихователів і педагогів / Т.С. Комарова. – М., – 2005. – 183 с.
34. Комарова Т.С. Изобразительная деятельность в детском саду / Т.С.Комарова. – М.: Педагогика, – 1990. – 183 с.
35. Комарова Т.С. Изодетельности в дитячому саду: програма та методичні рекомендації / Т.С.Комарова. – М., – 2006. – 179 с.
36. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К., 2003. – С. 59-91.
37. Конопко О. Перші кроки до мистецтва / О. Конопко // Початкова школа. – 2000. – №3. – С. 25-28.

38. Котляр В.Ф. Учебное и творческое рисование в детском саду / В.Ф.Котляр. – Запорожье. ИУУ, – 1991. – 285 с.
39. Лем'янчук О.Н. Естетичний інтерес як педагогічна проблема / О.Н.Лем'янчук // Психологія і педагогіка. – 1995. – № 3. – С. 12-16.
40. Максимов Ю.В. У истоков мастерства / Ю.В.Максимов. – М.: Просвещение, – 1983. – 168 с.
41. Мартинюк І.В. Національна система виховання: шляхи реалізації / І.В. Мартинюк // Рідна школа. – 1994. - №3. С. 13-17.
42. Мейлах Б.С. Процесс творчества и художественное восприятие. / Б.С. Мейлах. – М.: Просвещение, 1985. – 318 с.
43. Морди Анри де. История декоративно-прикладного искусства. / Анри де Морди. – М.: Капитолий, 1992. – 688 с.
44. Одноралов Н.В. Материалы, инструменты и оборудование в изобразительном искусстве / Н.В. Одноралов. – М.: Просвещение, – 1988. – 267 с.
45. Островский Григорий. Добрый лев Марии Примаченко. / Г. Островский. – М.: Современный художник, 1990. – 112 с.
46. Пантелеев Г.Н. Эстетика участка дошкольного учреждения / Г.Н.Пантелеев. – М.: Просвещение, – 1988. – 183 с.
47. Пантелеев Г.Н., Максимов Ю.В., Пантелеева Л.В. Декоративное искусство – детям. – М.: Просвещение, – 1976.
48. Підласий І. Ідеали українського виховання / І. Підласий // Рідна школа. – 2000. - №4. – С. 6-13.
49. Сакулина Н.П. Рисование в дошкольном детстве / Н.П.Сакулина. – М.: Просвещение, – 1985. – 136 с.
50. Селієачов М. Проблеми Петриківки / М. Селієачов // Образотворче мистецтво. – К.: Освіта, 1981. – 114 с.
51. Семеног О. Використання родинних виховних традицій у навчальних закладах України / О. Семеног // Шлях освіти. 1998. – №2. – С. 47-51.

52. Скиданова Л.Я. Декоративне малювання та аплікація в дитячому садку / Л.Я.Скиданова, Л.І. Сірченко. – К.: Рад. школа, 1986. – 294 с.
53. Скиданова Л.Я. Народне декоративне мистецтво. Альбом. – К.: Мистецтво, – 1987. – 27 с.
54. Соломенникова О.А. Радість творчості. Ознайомлення дітей з народним мистецтвом / О.А.Соломенникова. – М., – 2005. – 220 с.
55. Стельмахович М.Т. Українська родинна педагогіка./ М.Т. Стельмахович. – К.: ІСДО, 1996. – 223 с.
56. Ступарик Б.М. Про мету національного виховання в Україні / Б.М. Ступарик // Педагогіка і психологія. – 1996. - №2. – С. 87-95.
57. Суржанська В.А. Розвиваємо творчі здібності / В.А. Суржанська. – Х.: Основа, 2007. – 112 с.
58. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5 т./ В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1973. – Т 3. – 464 с.
59. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник. За заг. ред. Г.В.Сухорукової. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
60. Титаренко В. Виховання на національно-культурних традиціях українського народу як головний чинник формування особистості / В. Титаренко // Наукові записки ТДПУ: Педагогіка. – 2000. – №8. С. 19-20.
61. Тищенко О.Р. Декоративно-прикладне мистецтво східних слов'ян і давньоруської народності. / О.Р. Тищенко. – К.: Основи, 1985. – 188 с.
62. Урботіс С. Особливості національного виховання / С. Урботіс // Рідна школа. – 1996. - №10. – С. 20-22.
63. Черниш П. Вплив народної педагогіки на формування громадянина України / П. Черниш // Рідна школа. – 1996. - №10. – С. 37-41.
64. Шестакова Е.И. Украинская декоративная роспись / Е.И. Шестакова. – К.: «Реклама», 1989. – 216 с.

65. Шмалько Г. Національне виховання як цілісна система / Г. Шмалько // Рідна школа. – 2000. - №7. – С. 6-7, 32-33.

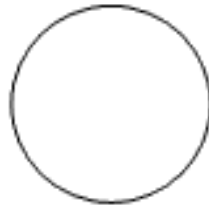
66. Шорохов Е.В. Композиция / Е.В.Шорохов. – М.: Просвещение, – 1986. – 245 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностична робота (констатувальний експеримент)

Розробити ескіз оздоблення верхньої кришки скриньки розміром 100×150 мм, використовуючи найпростіші геометричні елементи: трикутник, коло, ромб. При оцінюванні буде враховуватись новизна, складність та гармонійність розробленого орнаменту.

Діагностична робота (контрольний експеримент)

Розробити ескіз оздоблення верхньої кришки скриньки розміром 100×150 мм, використовуючи будь-які відомі вам техніки і стилі. При оцінюванні буде враховуватись новизна, складність та гармонійність розробленого орнаменту.

Інструменти, матеріали та їх підготовка

Виготовлення пензлика з котячої шерсті

Тоненький котячий пензлик можна зробити самому. Такий пензлик складається з дерев'яного держальця і котячих шерстинок, які збирають у пучечок і туго прив'язують до держальця по колу, щоб шерстинки закрили з усіх боків загострений кінчик палички. Пензлики з котячої шерсті добре набирають фарбу й легко підкоряються ледь помітному поруху руки під час малювання. Котячі шерстинки вистригають під лапками або на животику тварини, де шерсть найпухкіша. Пучечок для пензля набирається з двох-трьох вистригів.

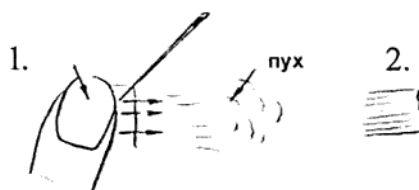
1. Держальце. Можна взяти держальце від пензлика, заточити його з одного боку у вигляді конусу, залишаючи на кінці кульку.

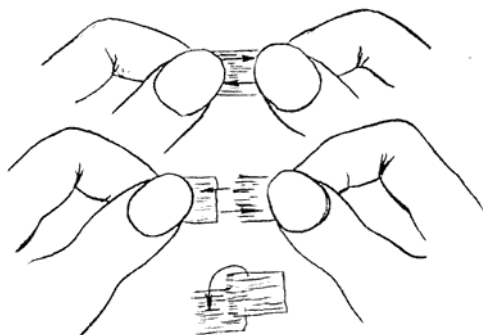
2. Шерсть. Досить 2-3 вистригів котячих шерстинок. Шерстинки вистригають на грудці тварини.

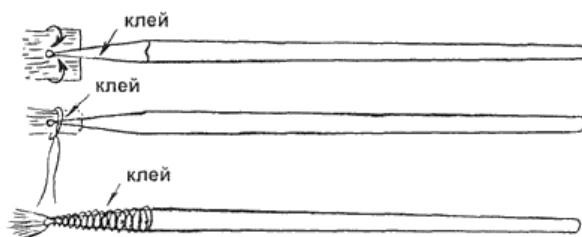
Кінчики котячих шерстинок придавити пальцем, а з відрізаного боку потрібно зібрати пух за допомогою голки.

Вистриг шерстинок (без пуху) став тоншим, вирівнюємо кінчики шерстинок. Для цього вистриг розтягуємо в різні боки, накладаємо отримані пучечки один на одного і продовжуємо цю процедуру до того часу, поки шерстинки в пучку не складуть рівну лінію.

3. Коли держальце та шерсть підготовлені, конусоподібний кінчик держальця змащують густим клеєм і кладуть на середину вирівняного пучка шерстинок та акуратно обгортають пучок навколо кінчика держальця. Потім беруть довгу нитку, роблять легеньку петельку і обережним рухом затягують навколо кульки, зафіксувавши таким чином пучечок. Далі пучечок змащують клеєм зверху над держальцем і туго обмотують ниткою. Нитку потрібно ще раз промастити клеєм, дати висохнути, і якщо пензлик вийшов вдалий - на нитку (для міцності) наносять лак (манікюрний або меблевий).

Спершу новий сухий пензлик має вигляд квачика (віничка), але поступово його доводять до потрібної форми, вибравши зайві волосинки. У зволоженому стані всі волосинки пензля зібрані в гострий кінчик.

Щоб зберігати правильну форму пензлів, після роботи їх миють з милом, промивають чистою водою і загортають у м'який папір.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Драч Діана Володимирівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

04.06.2020
(дата)

(підпис)

Діана Драч
(ім'я, прізвище)

Додаток Д.

ДОВІДКА

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр
спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Драч Д.
Назва роботи	Методика декоративного малювання в закладі дошкільної освіти за мотивами українських народних промислів
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Голінська Т.М.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522654
Результати перевірки	Схожість 28,8%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь